

ABBAS VƏ GÜLGƏZ

USTADNAMƏ.

Dərdü qəmin ərbabıyam,
Dərdlər məndən irad olmaz.
Gündə yüz min xəyal eylər,
Mənim könlüm bir şad olmaz.

Göyə çəksə baş tayalar,
Fələk onu tez payalar,
Hər külüng çapmaz qayalar,
Hər iyiddən Fərhad olmaz.

Dərviş olan baxmaz pusta,
Uslu olan olar usta,
Güvənmə bivəfa dosta,
Bivəfadan imdad olmaz.

Səhər bağın əsər badi,
Dostundan istə muradı,
Mövlam yaradıb Muradı,
Hər kəs Dəllək murad olmaz.

Aşırlar ustadnaməni bir yox, iki deyər, biz də deyək iki olsun.

Bir adam ki, sənə ülfət eyləsə,
Yəqin onun əsil zətı yaxşıdı.
Namərd sənə quzu-plov yedirsə,
Mərdin quru məhəbbəti yaxşıdı.

Abbas ve Gülgöz

Dad, həzar çəkərəm pərgarsız sazdan.
Ver, qurtar əlindən nəzir–niyazdan,
Söyləyən qarıdan, gəzəyən qızdan,
Güləyən gəlindən lotu yaxşıdı.

Aşiq olan sözün söyləyər başdan,
Salla–baş adamdan, ürəyi daşdan,
Bədnəzər qonşudan, bədcins yoldaşdan,
Qədir bilənlərin iti yaxşıdı.

Aşiq Hüseyin söylər kəlməni teydən,
Dərsimi almışam əlifdən, beydən,
Çörəksiz otaqdan, gözəlsiz öydən
Çölün, biyabanın otu yaxşıdı.

Ustadlar ustadnaməni iki yox, üç deyər, biz də deyək üç olsun, namərdlər saralıb solsun.

Bu dünyada kamal nədi, var olan,
Ağlı az olsa da başdı, deyərlər.
İxtiyarı xəlayiqə Car olan,
Alam Cərgəsinə keçdi, deyərlər.

Bayquş olub viranalıq eyləsə,
Məcnun kimi divanalıq eyləsə,
Nə qədəri vəcsiz kəlam söyləsə,
Ağzından Cəvahir saçdı, deyərlər.

Arayıban xiridarın tapgilan,
Xüffət çəkib, namus–arın tapgilan,
Aşiq Kamal bərabərin tapgilan,
İndən sonra sənə yaşdı deyərlər.

Dostlar, sizə haradan, kimdən xəbər verim, Tifarıqanda XoCa Mayıl adlı bir adam var idi. XoCa Mayılın Abbas adlı çox ağıllı bir oğlu var idi.

Bir gün XoCa Mayıl bərk xəstələndi, arvadını yanına çağırıb, vəsiyyəət elədi:

– Oğlum, Abbas hankı sənəti xoşlasa qoyarsan o sənəti öyrənər.

Elə həmin gün XoCa Mayıl Canını tapşırtdı sizə. XoCa Mayılı dəfn–kəfn eləyib, basdırdılar. Yeddi gün, yeddi gecə yas saxladıqdan sonra anası Abbası çıxartdı şəhərə. Hara aparırsa, Abbas heç bir sənəti bəyənmədi. Ta ki, gəlib mədrəsəyə çıxdılar. Abbas mədrəsəni gördü, dedi:

– Ana, mən oxumaq istəyirəm.

Anası çox sevindi, onu mollanın yanına gətirdi. Molla arvada dedi:

– Nə qulluq?

Arvad dedi:

– Bu uşağı gətirmişəm, oxudasan.

Molla dedi:

– Yaxşı, nə deyirəm, oxudaram.

Arvad Abbası mollanın yanında qoydu. Abbas başladı oxumağa.

Bir gün molla başqa yerə getmişdi. Abbas da uşaqları başına yığmışdı, əlini qulağına verib şikəstə deyirdi. Molla qayıdanda onun səsini eşitdi, gizlindən baxıb gördü ki, oxuyan Abbasdı. Molla içəri girib, Abbasın ayağını fələqqəyə saldı. Ayaqlarına o ki, var idi o qədər döydü ki, ayaqlarınının bir qabıq dərisi getdi.

Abbas ağlaya–ağlaya evlərinə gəlib, anasına dedi:

– Mən ta oxumağa getməyəCəyəm. Molla məni fələqqəyə salıb döyür.

Anası nə qədər Cəzə–fəzə elədisə Abbas oxumağa getmədi.

HaCı Seyid oğlu Saqi Abbasın dostu idi. Bir gün Abbas Saqi ilə bağa gəzməyə getmişdi. Bir qədər gəzəndən sonra hərəsi uzanıb bir ağaCın dibində yatdı. Saqi bir vaxt yataqdan qalxıb gördü axşamı, amma Abbas yuxudan hələ ayılmayıb. Nə qədər elədi, Abbası ayıldı bilmədi. Tez gedib Abbasın anasına, baCısına, qonşularına xəbər elədi. Səs düşdü, hamı tökülüb gəldi. Nə qədər elədilər Abbası oyada bilmədilər. Onu elə yuxulu götürüb evə gətirdilər. Bütün rəmmallar, qarılar yığıldılar, bunu hərə bir yerə yozdu. Kimi dedi dəli olub, kimi dedi başına hava gəlib. Bir qarı onun nəbzini tutub dedi:

Abbas ve Gülgöz

– O, eşq yuxusundadı, sabah ayılaCaq.

Sabah açılan kimi Abbas yuxusundan ayılıb dedi:

– Ana, bu Camaat bura niyə yığılıb?

Anası əhvalatı ona söyləyib dedi:

– Oğul, dərdin nədi?

Abbas dedi:

– Bir uCu çömçə, bir uCu nimçə gətirin, dərdimi deyim.

Gedib Abbasa bir saz gətirdilər. Abbas sazı sinəsinə basıb, görək nə dedi:

Ruzi–əl–məhşərdə mövlam eşqinə

İçmişəm kövsərdən bir Cami–ləziz.

İskəndər axtardı, tapıb içmədi,

Xızır içdi oldu Cəvanü əziz.

Mələklər geyinib sündüstə braq,

Şəmsü qəmər göydə vurur mayallaq.

Şərabi–əntəhur, bir əCəb bulaq–

Süddən ağdı, tamı şəkərdən ləziz.

Xudaya, Abbası eyləmə zəlil,

Yetişsin dadimə Cabbarü Cəlil;

Göndərdin qur`anı bəndəyə dəlil,

Şükr, biz də tapdıq imani–əziz.

Arvad dedi:

– Oğul, mən indi başa düşdüm. Bir qıza aşiq olmusan. De görüm, kimə aşiq olmusan? Sevgilin haralıdır?

Abbas dedi:

– Ana, qulaq as, deyim.

Aldı Abbas, görək nə dedi:

Ağalar ağası, ağalar xası,

Abbas ve Gülgöz

Ana, mövlam mənə buta veribdi.
Düldülün sahibi, Qənbər ağası,
Ana, mövlam mənə buta veribdi.

Anası onun sözünün Cavabında dedi:

– İndi ki, belə oldu. Oğul, qulaq as, birini də mən deyim.

Aldı anası:

Algilən duamı, duasız olma!
Göydəki quş kimi yuvasız olma!
Həyalı görəndə həyasız olma!
Götür namus, qeyrət, ari bil inCə.

Aldı Abbas:

HaCa gedər haCıların haCısı,
Bilən olmaz şirin ağzım aCısı,
Mənim yarım Məmməd bəyin baCısı,
Ana, mövlam mənə buta veribdi.

Anası dedi:

– Sənə qurban olum, oğlum! Qonşumuzdakı Məhəmməd bəyin baCısıdısa,
bu saat gedim elçiliyə. Ümidim var ki, Məhəmməd bəy baCısını sənə versin.
AnCaq uzaq yer olmasın ha....

Aldı anası:

Elə otur, elə dur, bəynişiñ olsun!
Yediyin, içdiyini xoş nuşun olsun!
Qərib İmam Rza yoldaşın olsun!
İmamların həşt-çaharı bilinCə.

Abbas ve Gülgöz

Aldı Abbas:

Mənim ağam Şahi–Mərdan Əlidi.
Hökm eyləsə, düşmən bağrın əridi.
Abbas deyər: yarım adı Pəridi,
Ana, mövlam mənə buta veribdi.

Aldı anası:

Ağanın əlindən sən badə içdin,
Alışdın, tutuşdun, odlara düşdün.
Səlbinaz da deyər: oğlumu qoşdum,
Haq–talanı birCə barı bilinCə.

Anası çox ağladı, sıtqadı ki, oğlunu qoymasın gedə, Abbas razı olmadı. Axırda çar–naçar razı olub, oğluna xeyir–dua verdi. Abbas yola düşdü, Təbrizə tərəf getməyin binasın qoydu. Abbas getməkdə olsun, sizə kimdən xəbər verim, XoCa Mayılın siğə qardaşından.

XoCa Mayılın Təbrizdə bir siğə qardaşı vardı. Bu adam eşitdi ki, siğə qardaşının oğlu Abbas bərk azarlayıbdı. XurCuna bir az çörəkdən–zaddan yığıb, Tifarqana tərəf getməyə başladı. Kişi az getdi, üz getdi, yolda Abbasa rast gəldi. Abbas onu tanımadı. Salamdan–kalamdan sonra Abbas ondan soruşdu:

– Əmi, Təbrizə mən neCə günə gedib çıxı bilərəm?

Kişi gülümsünüb dedi:

– Oğul, Təbrizlə Tifarqanın arası uzaq yol deyil, bir saqqal boyu yoldu də.

Tez çatarsan.

Kişi güləndə Abbas əl atdı saza, dedi:

Xəbər aldım təbrizlidən,
Məni hərCayı çağladı.
Viran bağlar xəzəl oldu,
Didələrim qan ağladı.

Bülbüləm, dala qonaram,
Zərgərəm, gümüş yonaram,
Ha bu dərdə mən yanaram,
Xoryat söz məni dağladı.

Abbasam, yoxdu məkanım,
Sana qurban şirin Canım.
Şəhrinizdə Pəri xanım
Sidqin mövlaya bağladı.

XoCa Mayıl Abbası tanıdı, o saat atdan yerə düşüb dedi:

– Abbas, sən mənim qardaşım oğlusan. Mən sənə naxoş olmaq xəbərini eşitdim, Tifərqa na gedirdim. Şük r allaha, yaxşı olmusan. İndi gəl atı min, sən get Təbrizə, mən də sonra gələrəm.

Abbas nə qədər dedi özün min, yaxşı deyil, sən mən dən yaşlısan, kişi razi olmadı. Axırda Abbas ata mindi, yola düşdü. Az getdi, çox getdi, gedib Təbrizə çıxdı. Abbas baxıb gördü bir dəstə adam ağaCla bir oğlanı döyür. Abbas atdan sıçrayıb yerə düşdü, dedi:

– Bunu niyə döyürsünüz? Nə günahın sahibidi?

Dedilər:

– Hərəmizə bir manat borCludu, vermir, onunçün döyürük.

Abbas döyülən adamdan soruşdu:

– Adın nədi?

Döyülən adam dedi:

– Qənbər di.

Abbas adamlara dedi:

– Mənim atımı alın, bunun borCunu çıxın, bu yazığı azad eləyin.

Adamlar atı alıb, oğlanın borCuna çıxdılar.

Abbas elə buradaCa bu Qənbərlə siğə qardaş oldu. Abbas bir müddət Qənbərin evində qaldı. Bir gün Qənbərə dedi:

– Bu şəhərdə saz bənd varmı?

Abbas ve Gülgöz

Qənbər dedi:

– Sazbəndi neyləyirsən?

Abbas dedi:

– Bir saz qayırtdıraCağam

Qənbər onu apardı sazbəndin yanına. Sazbənd ona bir Cürə saz vermək istədi.

Abbas dedi:

– Xeyr, usta, o göydən asılan tavar sazı mənə ver! Bu Cürəni neyləyirəm?!

Usta dedi:

– Sən uşaqsan, o sazı çala bilməzsən. O saz sənin üçün yaramaz. Onu anCaq yaxşı ustalar çala bilərlər.

Abbas dedi:

– Usta, sənin nə işinə qalıb. Sən o göydən asılan sazı mənə ver, haqqını da al. Çalaram da özüm bilərəm, çalmaram da.

Usta dedi:

– Oğul, mənim əhdim var. O sazı kim mənim könlüm istəyən kimi yaxşı çala bilsə, ona bağışlayaCağam. AnCaq heç bir ustad aşıq onu mən istəyən kimi çala bilməyib. Al, mən istəyən kimi çalsan sana peşkeşdi.

Usta sazı Abbasa verdi. Abbas sazı köklədi. Təzənəni simlərə çəkəndə, saz durdu süxənvərlik eləməyə. Usta lap məhəttəl qaldı. Abbasa afərin söyləyib, sazı ona bağışladı. Abbas öz-özünə dedi:

– Mən sazı səssizCə aparmayım, qoy Ustadan bir neçə söz soruşum.

Aldı Abbas:

Şikəstə könlümün təbibisi usta,

Bu Təbrizin binaları neçədi?

Neçə ayə oxunur Cim, sin, dal üstə,

Oxunanda mə`naları neçədi?

Usta dedi:

Abbas ve Gülgöz

– Oğul, mənim sənətim saz bağlamaqdı. Mən elə şeyləri başa düşməyəm. Burada Aşıq Şirvandostu, Aşıq Sən`an kimi usta aşıqlar var. Onlar BatmanqılınCın aşıqlarıdı. Bu sözləri get onlardan soruş!

Abbas dedi:

– Usta, eybi yoxdu, Cavab verməsən də, iCazə ver, gerisini deyim.

Usta dedi.

– Oxu, anCacaq sənin dediklərini mən başa düşəsi deyiləm.

Aldı Abbas:

Ərənlər üstümə gəldi nüməyan,
Bir ayə göstərdi bəyanbəbəyan,
Bir səf mələk gördüm, huriyi–qılman,
Dal gərdəndə şanaları neçədi?

Giriftaram bir pərinin dağına,
Gərdiş eləmədim solu sağına.
Abbas deyər: girdim xublar bağına,
Eyvan, otaq, xanaları neçədi?

Üstəlik usta ona xələt də verdi. Abbas bu xələti Qənbərə bağışladı. Abbasla Qənbər evə qayıtdılar. Bir–iki gün də keçdi. Bir gün Abbas Qənbərə dedi:

– Qardaş, Aşıq Şirvandostu, Aşıq Sən`an, Aşıq Hüseyin harda olur?

Qənbər dedi:

– Abbas, onların adını çəkmə! Onlar yaman aşıqdı. Üstlərində də qırx aşıq var. Sənin gəldiyini, aşıq olduğunu bilsələr səni öldürərlər.

Abbas dedi:

– Onların məClislərinə gedək. Bir az sözlərinə qulaq asağ, görək nə Cür aşıqdılar.

Qənbər buna razı oldu. Bir–birinə qoşulub, bu aşıqların məClisinə getdilər. Qarıdan içəri girəndə Abbas salam verdi. Aşıqlar çalib–çağırıb oynayırdılar. Abbas axıraCan qulaq asdı. MəClis qurtarandan sonra Abbas onlara bir qədər xərClik verdi. Oradan çıxıb, Qənbərin evinə gəldi. Abbas Qənbərə dedi:

Abbas ve Gülgəz

– Qənbər, o aşıqların hamısı tırınqı aşıqlardı. Kisələrində heç zad yoxdu. Sabah sazı götürüb, onların məclisinə gedərik.

Qənbər başladı dəlil-dələyil eləməyə ki:

– Onlar BatmanqılınCın aşıqlarıdır. Getmə, xataya düşərsən.

Abbas gördü Qənbər getmək istəmir, bərk qorxur ona üz vurmadı. GeCəni yatdılar. Səhər Abbas qapıya çıxmışdı, baxdı ki, bir çoban, yanında köpəyi gedir. Onu çağıraraq dedi:

– Çoban qardaşı, ağadan ayda neçə toxlu alırsan?

Çoban dedi:

– Nə ay, ildə beş toxlu alıram.

Abbas dedi:

– Bir illik haqqını verim, mənimlə bu geCə bir yerə gedək.

Çoban fikirləşdi ki, deyər yer qaz, qazaram, odun daşı, daşıyaram, ta mana nə eləyəCək? Dedi:

– Yaxşı, razıyam. Burada dur, aparım bu qoyunu sahibinə tapşırım, sonra gəlim.

Abbas razı oldu. Çoban aparıb şeyləri evdə qoydu. İti, qoyunu yeyəsinə tapşıraraq, Abbasın yanına qayıtdı, dedi:

– İndi hara gedirsən gedək!

Abbas dedi:

– Əyninə bir çuxa geydirəCəyəm. Başına bir papaq qoyaCağam. Ayağına bir başmaq geydirəCəyəm. Belinə də bir qurşaq qurşayaCağam. Sonra sana bir neCə söz öyrədib, BatmanqılınCın aşıqlarının yanına aparaCağam. Özünə də altı toxlu haqq verəCəyəm. Soruşsalar, deyərsən aşıqam. Bax oyan–bu yan eləməzsən ha!..

Çoban razı oldu. NeCə ki, demişdi, Abbas çobanı geyindirib, köhnə sazını da çiyinə keçirib dedi:

– Səni ki, aparaCağam o məclisə, əvvəl qapıdan girəndə salam ver! Sonra başmağını çıxart, get başda oturanların lap üst tərəfində otur! Bir az keçəndən sonra de ki, iCazə verin mənim bu şagirdim sizin şagirdlərlə beytləşsin. Tay dalısı ilə işin yoxdu. Sən səssiz otur, qulaq as. Heç bir söz danışma.

Abbas ona bir neCə beyt də öyrətmişdi. Çobanla Abbas bir–birinə qoşulub, aşıqların məclisinə getdilər. Salam vermək, başmaq çıxartmaq çobanın yadından

Abbas ve Gülgöz

çıxdı. Başmaqlı–zadlı gedib yuxarı başda əyləşdi. Baxdı ki, hamı ona baxır, nə qədər fikirləşdi, beytlər yadına düşmədi. Axırda naçar qaldı, üzün Aşiq Hüseyinə tutub dedi:

– Usta, iCazə verin, şagirdlərimiz bir az beytləşsinlər, biz də qulaq asaq.

Belə deyəndə aşıqlar bir–birinin üzünə baxdılar.

Aşiq Hüseyinə dedilər ki:

– Dur bunun şagirdinin də, ustasının da sazını əlindən al!

Həmin məqamda BatmanqılınC da adam göndərmişdi ki, qonağım var, bir kamil aşiq gəlsin, dövrən keçirsin. BatmanqılınC göndərdiyi adam da kənarında durub, bu həngaməyə tamaşa eləyirdi. Aşiq Hüseyin sıçrayıb çuxadan çıxdı. Sazını düzəldib dedi:

– Hanı şagirdin? De meydanıma gəlsin?

Çoban Abbası göstərib dedi:

– Bax budu.

Abbas sazını köynəyindən çıxartdı. Aşiq Hüseyinin müqabilinə atıldı. Bunlar meydan suladılar. Abbas dedi:

– Aşiq Hüseyin, fürsət sənindi, ya mənim?

Aşiq Hüseyin dedi:

– Nə fürsət–mürsət? Əvvəlki kəlmədə belini qırıb, sazını əlindən alaCağam.

Nə fürsətdən dəm vurursan?

Abbas dedi:

– Arxı tullan, sonra bərəkallah de! Bir o qədər laf eləmə! Nə baCarırsan de gəlsin!

Aldı Aşiq Hüseyin:

Mənnən salam olsun arif olana,

Peyğəmbər nə günü taCi–sər oldu?

Kim qırxdı başını, muyin neylədi,

Nə sual eylədi, nə iqrar oldu?

Abbas başını bulayıb güldü. Sazı sinəsinə sıxıb, təzənəyi simə bərk–bərk çəkdi, dedi:

Ol Cümə günündə, sübh namazında,
Peyğəmbər o günü taCi-sər oldu.
Ahu qırxdı, başın, muyin götürdü,
Həqiqət, mə`rifət o iqrar oldu.

Aşıq Hüseyin dedi:

- Gerisinə qulaq as, gör sənin başına nə oyun gətirəCəyəm.

Aldı Aşıq Hüseyin:

Nə günü qırıldı Rəsulun başı?
Ona kim gətirdi ülgüCü, daşı?
Neçə tarixində oxunur yaşı?
Neçə ay, neçə il ömrü xar oldu?

Aldı Aşıq Abbas:

Cümədə qırıldı Rəsulun başı,
Cəbrayıl gətirdi ülgüCü daşı,
Altmış iki tarix oxunur yaşı,
Altmış üç tarixdə ömrü xar oldu.

Aldı Aşıq Hüseyin:

Hüseyin dəyər: kun Cahanda nəçədür,
Neçə yaqut, neçə mərCan, neçə dürr?
Rəsulun-sərində muyi nəçədir?
Harada yerləşib, bərqərar oldü?

Aldı Aşıq Abbas:

Abbas ve Gülgöz

Abbas deyər: kun Cahanda ikidür,
İki yaqut, iki mərCan, iki dürr.
Altı min altı yüz altmış ikidür,
Behişt-ə`lada bərqərar oldu.

BatmanqılınC göndərən adam işin axırını gözləyirdi. Çoban yavaşCalıĝnan əyilib, Şirvandosta dedi:

– Bes siz neçə toxluya bura gəlibsiz?

Aşıqlar belə hesab elədilər ki, çoban onlardan «toxlu bağlaması» soruşur, dəydlər bir-birinə. Heç biri toxlu bağlamasını bilmədi. Qaçmağa yol axtardılar, anCaq mümkün edə bilmədilər. Aşıq Abbas Sən`ana dedi:

– İndi, aşıq, mən sənnən bir neçə söz xəbər alaCağam. Gərək Cavab versən.

Aşıq Sən`an dedi:

– Sənin ağzınnan süd iyi gəlir. Sən şir meydanında davam gətirə bilməzsən.

Aşıq Abbas dedi:

– Eybi yoxdu, ağıl yaşda deyil, başdadı. CüCəni payızda sayarlar.

Aldı Aşıq Abbas:

Mənnən salam olsun Aşıq Sən`ana,
Bil neçə gül bitib, ovraĝı nədi?
MəsCidi-əqsayə kim qoydu bina,
Onun içi daşdı, qıraĝı nədi?

Bir neçə qəndillər asılıb dardan,
Neçəsi heyvadan, neçəsi nardan,
Xəbər ver, yer-göyün qapısı hardan,
Xəbər ver, kim örtər, növraĝı nədi?

Abbasam, aĝamdan içmişəm bada,
Bada içənlərdən oldum ziyada,

Abbas ve Gülgöz

Üç kimsənə gördüm, getdi zülmata,
Onlar nə yandırır, çırağı nədi?

Bütün aşıqlar gözlərini döyə–döyə bir–birinin üzünə baxdılar. Bir–birinə qaş–gözlə dedilər ki, biz gərək buna bir kələk qurub, başını buradaCa batıraq. Abbas bunların hiyləsini anlayıb dedi:

– Hələ dalısına qulaq asın! Harasıdır? Təzə başlamışam.
Aldı Aşığı Abbas:

Mənnən salam olsun arif olana,
Neçə ulduz neçə aya bağlıdı?
Təqlid nədi müsəlmanlıq şərtiynən?
Neçə təqlid Mustafaya bağlıdı?

Durdum əlif–beydən dərşimi alım,
İstəyirsən mən də sizə dov gəlim.
Oturan alimlər, bir xəbər alın,
Dörd kitabda neçə ayə bağlıdı?

Abbasam, yoluma kim versin salıq?
Yetişsin dadıma o rəbbi–xalıq,
Dərya kənarında kim oldu balıq?
Namaz qılan nə qibləyə bağlıdı?

Abbas bunların kələyini əvvəldən başa düşmüşdü. Odu ki, söz qurtarana kimi üzünü onlara tutub dedi:

– Mən görürəm, sizin fikriniz başqadı. Amma elə fikrə düşməyin. Aşıqdı, biri güClü olar, biri güCsüz olar.

Çoban dedi:

– Abbas, sən aşığısan ki, aşığısan. Xalis haqq aşığısan. Sözünü arxayın oxu!
Sana bir söz desələr, hamısını qıraCağam.

BatmanqılınC göndərən adam dedi:

Abbas ve Gülgöz

– Abbas, sözünü de! Bura aşıq məClisidi. Bir kəs sana güldən ağır söz deyə bilməz.

Abbas sazı sinəsinə basıb, zilini zil, bəmini bəm eylədi, görək nə dedi:

Aldı Abbas:

Səhər–səhər dost kuyuna varanda,
Ona deynən, bizə yar isə gəlsin.
Elə danış seyraqıblar duymasın,
Zahirdə, batində var isə gəlsin.

Müsəlmanlar, siz düşməyin qiybətə,
Qiybət edən özü düşər zillətə,
İskəndəri kim göndərdi zülmətə?
Hər kim ondan xəbərdar isə gəlsin!

Qızıl gül açılıb xəndan içində,
İnnabı dodaqlar dəhan içində.
Abbasam durmuşam meydan içində.
Hər kimin mənimlə varisa gəlsin!

Abbas bu sözləri tamam eləyən kimi aşıqlar hər tərəfdən onun üstünə töküldülər.

Çoban işi belə görəndə çomağı çəkib, çuxasını bəlgə elədi. Bunları budayıb, şil–küt elədi, hərəsini bir tərəfə yıxdı. Abbas dedi:

– Çoban qardaş, bundan sonra mənim başım qadadan–baladan uzaq olmayaCaq. Gəl sənin haqqını verim, get! Mən özüm nə elərəm, elərəm.

Çoban dedi:

– Mən sənnən heç zad istəmirəm. ÖlünCə mən səninlə yoldaşam.

Abbas dedi:

– O çiyindəki sazı sana bağışladım.

Bəli, ərz olsun, BatmanqılınC göndərən adam düz ağasının yanına gedib, əhvalatı ona söylədi, Abbası çox tə`riflədi. BatmanqılınC dedi:

Abbas ve Gülgöz

– O aşığın yerini bilirsənmi?

Dedi:

– Lut Qənbərin evindədi.

BatmanqılınC dedi:

– Bu saat Aşiq Abbası mənim hüzuruma gətir, görüm o nəçidi ki, mənim aşıqlarımı bağlayıbdı.

Fərraşlar gəlib Abbası Qənbərin evindən çağırdılar. Qənbər dedi:

– Qardaş, yaxşı evini yıxdın. BatmanqılınC evinə gedən geri qayıtmır. O sənənin boynunu vurduraCaq.

Abbas dedi:

– Qoy məni öldürsünlər. Eybi yoxdu. Bir gün yaranmışam, bir gün də öləCəyəm. Sən uşaqlarının yanında qal, mən gedirəm.

Qənbər fikirləşib dedi:

– Ölüm nədi ki? Ondan ötəri də dostdan əl çəkmək olar? Mən də sənənin bir dırnağına qurban! Mən səni tək buraxmaram. Dost–dostnan axıraCan.

Bunlar bir–birinə qoşulub, BatmanqılınCın yanına yola düşdülər. Yolları düşdü Pəri xanımın küçəsindən. Qulluqçular onları qoymayıb dedilər:

– Bu küçə ilə getmək qadağandı. Bura BatmanqılınCın bacısı Pəri xanımın küçəsidi.

Abbas dedi:

– Mən bu küçə ilə gedəCəyəm.

Pəri xanım Abbasın gəlməyini eşitmişdi. Ora–bura vurnuxub, Abbası görməyə çalışırdı. Evinin eyvanında, bağında gəzib, Abbası gözləyirdi. Həmin gecə o, yuxuda görmüşdü ki, Abbas onun küçəsi ilə gələCək. Odu ki, tezdən yerindən durub bağa çıxmışdı. Çəşmənin başında oturub, əlləri qoynunda Abbası gözləyirdi.

İndi eşit Abbasdan. Qulluqçular nə qədər əlləşdilərse Abbası ayrı yolnan apara bilmədilər. Çarnaçar razı olub, Abbası Pəri xanımın küçəsi ilə apardılar. Abbas yolnan gedirdi, gözünü çevirib baxdı ki, Pəri xanım balasını itirmiş maral kimi, əllərini qoynuna, başını çiyinə qoyub, çəşmənin başında dayanıb. Abbas onu görəni kimi ürəyi bitaqət olub, dayandı. Üzünü qulluqçulara tutub dedi:

– Allahı seversiniz, qoyun bir neçə kəlmə oxuyum, sonra gedək.

Abbas ve Gülgöz

Qulluqçular ona aCıqlanıb dedilər:

– Adə, sən sarsaxlamısan, yoxsa nədi? Bura Pəri xanımın küçəsidi. Buradan, hələ bu vaxta kimi kişi xaylağı keçməyib. Tez ol, buradan uzaqlaş! Yoxsa Pəri xanım duyuq düşüb, səni də öldülər, bizi də.

Pəri xanım danışıqları kənardan eşidirdi. O saat qulluqçuları yanına çağırıb dedi:

– Onun xatirinə dəysəniz, nəslinizi yer üzünən kəsərəm. Qoyun nə keyfi istəyir eləsin.

Qulluqçular ikiqat olub, Abbasın yanına qayıtdılar. Abbas sazın zilini zil elədi, bəmini, bəm, götürsün görək nə deyir:

Aldı Abbas:

Səhər–səhər sərçəşmələr başında
Gün kimi aləmə yayılan Pərim!
Hər kim mənnən sana yaman qandırsa,
Ya əqrəb dişləsin, ya ilan, Pərim!

Qovma dərgahınnan şirin nökeri,
Geyməram hər şilə, hər qələmkəri,
HiCran xəstəsiyəm, yeməm şəkəri,
Qoynundakı nara mayılam, Pəri!

Götür sürməni çək qaşına, gəlsin!
Çal əyri çalmanı başına, gəlsin!
Abbasın sözləri xoşuna gəlsin!
Hurilər qızınan sayılan Pərim!

Pəri xanım özünü saxlaya bilməyib, Abbasın yanına yüyüdü. İki aşıq–mə`şuq sarmaşuq kimi bir–birinin boynuna sarılıb, yarım saata kimi ayrılmadılar. Pəri xanım dedi:

– Abbas, mənim qardaşımın yanına gedirsən, nə badə, nə badə qardaşımdan qorxasan. O sana təpinəCək. Səni hədələyəCək. Sən heç keyfini

Abbas ve Gülgəz

pozma! Mən səninem, sən də mənim! Bizi heç kəs bir–birimizdən ayıra bilməz. Nə soruşsalar düz Cavab ver! Mənim qardaşım mərdimazar adam deyil. Sana heç zad eləməyəCək. Səni inCitməyəCək.

Abbas dedi:

– Gülgəz, qorxma, yar yolunda ölmək toy–bayramdı. O aşiq xoşbəxtti ki, yarın yolunda ölür.

Gülgəz Pəri dedi:

– Dediklərimi yadınnan çıxartma!

Abbas Pəri xanımla əltəmən olub ayrıldı. Qulluqçular Abbası BatmanqılınCın məClisinə apardılar. BatmanqılınC Abbasa baxıb gördü ki, bu gözəllikdə oğlanı allah–taala tək yaradıb. Abbas da baxdı ki, Təbriz şəhərində nə qədər hörmətli adam varsa, hamısı BatmanqılınCın yanında. Öz–özünə fikir elədi ki, mən burada görəsən nə oxusam bunların xoşuna gələr. O, bu fikirdə ikən BatmanqılınC ona dedi:

– Abbas, gərək aşıqlığını bürüzə verəsən, görüm nə Cür adamsan ki, mənim aşıqlarımı yerindən tərpətmisən.

Camaat yerbəyerdən BatmanqılınCa dedilər:

– Ağa, aşığa güldən ağır söz demək olmaz. O el gəzir. Qoy aşıqlığını bürüzə versin.

Abbas sazını çıxardıb basdı sinəsinə, dedi:

Ay ağalar, gəlin sizə söyləyim,
Üzölməsin əldən əli bu bəyin!
Cənnəti–ə`lada, bağı–behiştdə
Xoşnişin döşənsin yeri bu bəyin!

Bu kəlmə Abbasın ağzınnan qurtaran kimi hərə əlinnən çıxan xəlvəti ona verdi. Qənbər o saat xələtləri topladı bir yerə.

Aldı Abbas sözün gerisini:

Əyninə geyibdi zər ilə xardan,
Xudam qəni edib dövlətü vardan.

Abbas ve Gülgöz

Nəfəsi kəskindi o Zülfüqardan,
Kəmərin qurşasın Əli bu bəyin!

Adamlar genə xələt verdilər. Abbas dedi:

Şahların şahıynan çıxaydı ova,
Qüdrət şəmşirini gətirsin sova,
GeCə–gündüz Abbas eyləsin dua,
Haqdan uzun olsun ömrü bu bəyin!

Abbas qurtarandan sonra BatmanqılınC üzünü ona tutub dedi:

– Afərin, usta! Həqiqətən yaxşı aşıqmışsan. Halal olsun sana! Bir de görüm,
mənnən nə istəyirsən?

Abbas dedi:

– Bəy, dil ilə desəm dilim quruyar, qoy saz ili deyim.

Aldı Aşıq Abbas, görək BatmanqılınCa və dedi:

Könül bir Cananın sovdasında,
Cismdə insandı, mahi–ənvərdi,
Boyunu arzular bağçada bülbül,
Bilmirəm susəndi, ya sənubərdir.

Sevdiyimin hüsnü qureyşin nuri,
Kən`anın Yusifi, Çinin fəqfuri,
Deyirlər behiştə çox olur huri,
Onlar da köhnəlib, yar təzə–tərdir.

Çoxu aşığı asan şey sandı,
Cəfasını gördü, çox tez usandı,
Abbas bir pərinin oduna yandı.
Görənlər dedilər: bax, səməndərdir.

Abbas ve Gülgöz

Abbas üstəlik dillə də dedi:

– Bəy, sənın baCın Pəri üçün gəlmişəm. Ya məni öldür, ya baCını allahın əmri, peyğəmbərin şəriəti ilə mana ver!

BatmanqılınC fikrə getdi. Hamı minnət elədi ki, Abbas haqq aşığdı. Sözü yərə salma. BatmanqılınC Qara vəzirə dedi:

– Vəzir, nə deyirsən? Sənın tədbirin nədi? Pərini Abbasa verimm?

Vəzir Cavab verdi:

– Bəy, sən baCını saz çalana versən, hamı sana əl çalıb gülər.

Vəzirin sözü Abbasa çox toxundu. Sazını sinəsinə basıb, görək nə dedi:

Nə baxırsan gözü qanlı haramı?

Sən deyən günahkar ha mən deyiləm.

Hər şəhərin bir adı, bir sanı var

Mən Misir şəhriyəm, Yəmən deyiləm.

Yarın qarısında üz qan eyelədim,

Əl uzatdım, çəkdim üz qan eyelədim,

Bir konula dəydin, yüz qan eyelədin,

Mən ki, bir kəs ilə yaman deyiləm.

Abbas ağlar, libasını soydular,

Zülm eyeləyib qönçə gülün dərdilər,

HərCayilər qaş oynadıb güldülər,

Elə deyil, yarım, haman deyiləm.

BatmanqılınC dedi:

– Vəzir, sən həmişə belə pis danışırsan. Bu gül kimi Cavan oğlandı. Nə olar aşiq olanda? Aşiq daha yaxşı. Sən ki, bir qəlbi tikə bilməyəCəksən, niyə yıxırsan? Gəl razı ol, Pərini verək buna, çıxıb getsin, heç pis oğlan deyil. Ağillı–kamallı bir oğlandı.

Vəzir dedi:

Abbas ve Gülgöz

– Bəy, mən razı ola bilmərəm. Sən bacını padşah oğluna ver, biz də padşahla qohum olaq. Tifarqan nədi ki, ondan çıxan adam nə olsun?..

Abbas baxdı ki, vəzir işi burur. BatmanqılınC da onun sözünən çıxır. Abbas qorxdı ki, vəzir BatmanqılınCın fikrini dəyişdirə, götürdü sazı, görək BatmanqılınCa nə deyir:

Özündən kiçiyi buyurma işə,
Sözün yerə düşər, heç miqdar olmaz.
Hər nə ki, iş tutsan öz əlinlə tut,
İnsan öz işində Cəfakar olmaz.

Özünən böyüyün saxla yolunu!
Düşən yerdə soruş ərzi-halını!
Amanat, amanat, qonşu malını,
Qonşu yox istəyən özü var olmaz.

Soruşun, Qul Abbas, halın neCədi?
Gündüzlərim ay qaranlıq geCədi.
Sərv ağaCı hər ağaCdan uCadı,
Əsli qıtdı, budağında bar olmaz.

Vəzir qəzəbləndi, yerdən qalxmaq istəyəndə Abbas dedi:
– Qəzəblənmə! Hələ qulaq as!
Aldı Aşiq Abbas:

Ay ağalar, gəlin sizə söyləyim,
Yalquz daşdan olmaz divar, deyərlər.
Bəzircansan, aç mətahın, xırd elə,
Alanlar yükündə nə var, deyərlər.

Bəylər olan saxlar alıCı quşu.
Sərraf olan seçər qiymətli daşı,

Abbas ve Gülgöz

Bir oğul atadan artırsa işi,
Xalq içində ona tavar deyərlər.

İskəndər atlandı çıxdı zülmatdan,
Xızr peyğəmbər içdi abi-həyatdan,
Bəhs düşdü iyiddən, qılınCdən, atdan,
Sırfanı onlardan sivar deyərlər.

Bir bağçanın əgər barı olmasa,
Alması, heyvası, varı olmasa,
İyidin dünyada varı olmasa,
Xalq içində ona sərsər deyərlər

Tifarqanlı Abbas geCələr yatmaz,
Peyğəmbər qarğayıb, müxənnəs artmaz,
Hər nə versən haqqın yolunda itməz,
Min qadanı başdan sovar, deyərlər.

Vəzir dedi:

– Bu haranın bəd övladı idi, gəldi buraya çıxdı. Bəy, allah xatirinə, bunu rədd elə getsin. Yoxsa bundan bizə ziyan toxunaCaq.

Vəzirin bu sözü Abbasa aCıq getdi. Gördü ki, adam varın çoxu vəzirin tərəfinə addadı. Onun tərəfində az adam qaldı. BatmanqılınC da heç dinmir. Elə bil vəzirdən qorxur. Abbas kədərlənib sazı sinəsinə basdı, görək nə dedi:

Ay ağalar, gəlin sizə söyləyim,
Kəsə-kəsə bağrım gözə tutarlar.
Əzəldən belədi dünyanın işi,
Qiyamət pərdəsin üzə tutarlar.

Yeriyir mayalar dalında köşək,
Dünyaya gələnlər bir gün köçəCək,

Abbas ve Gülgöz

Varlı yalan desə, yoxsullar gərçək,
Varlının sözünü sözə tutarlar.

Abbas, gərək dostun zatın biləsən,
XənCər kimi bağrın başın böləsən,
Ağa vəzir, yüz il qazanC eləsən,
Axırın beş arşın bezə tutarlar!

BatmanqılınC dedi:

– Aşıq, heç fikir eləmə! Qız sənindi. Mən Pərinə sana verəCəyəm.

BatmanqılınC vəzirin sözünə baxmayıb, baCısı Pərinin şirnisini Abbasa içdi. Yedilər, içdilər, çaldılar, oynadılar, keyf elədilər. Vəzir də aCıq eləyib, məClisdən çıxıb getdi. Bu gündən Pəri xanım Abbasın nişanlısı oldu.

Amma ki, hələ Abbas Pəri xanımla bir yerdə olmurdu. Ayrı-ayrı otaqlarda olurdular. Abbas Məmməd bəyin yanında olurdu, Gülgöz Pəri də öz otağında.

Günlərin bir günü BatmanqılınC uzaq bir səfərə çıxmalı oldu. Odu ki, Abbası yanına çağırıb dedi:

– Abbas, mən uzaq səfərə gedirəm. Qalarsan elə burada. Gələnnən sonra toyunuzu eləyəCəyəm.

BatmanqılınC Abbasla, adamlarla görüşüb, öpüşüb, çoxlu qoşunla səfərə çıxmaqda olsun, al xəbəri aCıq eləyib gedən vəzirdən.

Vəzir Pəri xanımı öz oğluna almaq fikrində idi. İşi belə görəndə gəzib dolandı, bir qarı tapdı, dedi:

– Səni dünya malından qəni eləyəCəyəm, Abbas ilə Pərinin arasını vur!

Qarı əlini gözünün üstünə qoyub dedi:

– Mənim əlimdən elə anCaq ara vuruşdurmaq gəlir. Ondan asan nə var ki? İstəyirsən günü sabah onların arasını vurum.

Qarı tumanını çəkə-çəkə, burnunu silə-silə, düz Abbasın yanına gəlib, salamnan-kalamdan sonra dedi:

– Abbas, qərib ölkədə qız sevən oğlan onnan-bunnan soruşar, qızın halına-xasiyyətinə bələd olar, sonra nişanlanar. O Pəri xanımı sən nə ağılla aldın? Sənin beynini saz aparıb, adam tanımırısan.

Abbas ve Gülgöz

Abbas məhəttəl qalib dedi:

– Axı nə olub, qarı nənə? De görək, nə var?

Qarı dedi:

– Nə olaCaq? Pəri xanımın gözləri kor, ayağı topal, dili də laldı.

Abbas lap məhəttəl qaldı, fikirləşdi, fikirləşdi, bir yana çıxarda bilmədi.

Qulluqçunu çağırıb dedi:

– Aparıb bu qarının başını kəsdirərsən.

Qarı baxdı ki, onu öldürəCəklər, dedi: ,

– Oğul, mən sana pis demədim. Dedim ki, Pəri xanımın gözləri kordu, yə`ni naməhrəmə baxmır. Dili laldı, yə`ni yalan danışmır, söz gəzdirmir. Ayağı topaldı, yə`ni sarsaq–sarsaq gəzmir. Ta məni niyə öldürürsən?

Abbas gördü ki, qarı yaxşı danışdı, onun dediyini başa düşməyib. Ona çoxlu xələt verib, azad elədi. Qarı özünü tülkülüyə vurub dedi:

– Abbas, bu yaxşılığın qabağında, mən səni Pəri ilə qaz damında görüşdürəCəyəm. İndi sən bunun əvəzində mənə nə verirsən?

Abbas dedi:

– Nə istəsən verərəm.

Qarı dedi:

– Axşam bizim evin qapısına gələrsən.

Bəli, axşam oldu, axşamlarınız xeyirlə gəlsin! Abbas düz qarının qapısına getdi. Qarının bir sürü qazı var idi. Onun üçün qarı bir daxma tikdirmişdi. Abbası aparıb qaz damında qoydu. Qapını da kilidləyib, düz Pəri xanımın yanına gəldi. Qarı bir tumanını çəkib, bir də burnunu sildi, beş–altı dəfə burnunu çəkənnən sonra Pəri xanıma dedi:

– Qadan alım, mənim xanım qızım, təkCə bir madar qızım var. Onu bu gün ərə köçürdürəm, başını bəzəyən yoxdu. Gedək onun başını bəzə! İnşallah, səni nişanlına köçürdəndə mən də sənənin toyunda süzə–süzə oynaram.

Pəri xanım qarının sözünü yerə salmadı. Onun dalına düşüb, düz qaz damına gəldi. Qarıdan içəri girib, gördü heç kəs yoxdu, məhəttəl qalib dedi:

– Qarı nənə, toy evi belə olmaz. HanCarı bura sahabsızdır? Heç kəs yoxdu. Bura lap qaz damına oxşayır.

Qarı dedi:

Abbas ve Gülgöz

– Qadan alım, darıxma! Qızım su gətirməyə gedib. Buyur içəridə əyləş, xanım adamsan, qızım sənın qulluğuna gələr.

Pəri xanım içəri girəndə gördü qaz damının dibində bir gərdək var, gərdəyi qaldırıb baxanda gördü ki, dalında Abbas, saz da qucağında oturub. Pəri xanım çox aCıqlanıb dedi:

– Abbas, mənım atamın gözəl bağları, evləri var. Nə üçün belə yerdə görüşürsən? Heç ayıb deyilmi? Layiq bilib mənı qaz damına gətirirsən? Heç bu yaraşan işdimi?

Abbas sazi döşünə basıb dedi:

Nazlı yarın qəmər hüsnü,
Ay, günü, təl`əti neylər?
Yarın ləbinnən bal əmən
Şəkəri, şərbəti neylər?!

Ağladıban gülən olsa,
Eynim yaşın silən olsa,
Bir yar ki, dərd bilən olsa,
Qaş, göz, işarəti neylər?!

Qara zülfü kəmənd olan,
Ləbləri dolu qənd olan,
Başdan–ayağa bənd olan
Sənəti, sərvəti neylər?!

Çıxıb təxt üstə oturan,
Ağ üzdən busə götürən,
Abbası yara yetirən,
Kə`bə, ziyarəti neylər?!

Qarı qarıya gəlib qışqırdı:

– İndi neCəsiniz qışqırım ki, bütün Təbriz əhli bura tökülsün.

Abbas ve Gülgöz

Abbas işi belə görəndə dedi:

– Dayan, bir ağız deyim, sonra qışqırarsan.

Aldı Abbas:

Başına döndüyüm alagöz Pəri,
Tanrı səni mənnən ayrı salmasın!
Haq götürsün bu beymanı aradan,
Nişanası qiyamətə qalmasın!

Gedənin gəlməsin, yatanın ölsün!
Fələk əli dəysin, dövrənin dönsün,
Firiştələr vursun, ağızı əyilsin,
Sənin bir dərdini bilən olmasın!

Soruşmadın yazıq Abbas halını,
Mən sana neylədim, tanrı zalımı?!
Əzrayil donunda alım Canını,
Üstündə bir həşir quran olmasın!

Pəri xanım bərk acıqlanmışdı. ACıqdan dartıb köynəyinin yaxasını da Cırmışdı. Əlini sinəsinə qoyub, maral kimi nəfəs ala-ala dedi:

– Abbas, mənim sözlərim bəlkə xatirinə dəydi? Qadan alım, məni bağışla!

Mən sənin xeyrinə danışırım. Axı bura nə sana, nə də mana yaraşmaz

Pəri danışanda sinəsi qalxıb düşürdü. Abbas o saat sazı götürüb dedi:

Pəri, sənin püstanların
Heç bilmirəm nəyə bənzər.
Biri yasin surəsinə,
Biri əlif-beyə bənzər.

Biri mimdi, biri Cimdi,
Onları xəlq edən kimdi?

Abbas ve Gülgöz

Biri səhər doğmuş gündü,
Biri bədir aya bənzər.

Biri Alxatın alması,
Biri Bağdadın xurması,
Biri şəkərin xırdası,
Biri şamamaya bənzər.

Mən Abbasam, ağılım çaşır,
Qolların boynumdan aşır,
Qızıl taxt üstdə boylaşır,
Bir Cüt şahzadəyə bənzər.

Bunlar bu danışıda, qarı özünü vəzirin qızı Əsmər xanımın yanına saldı. Altdan-üstdən ona danışib dedi:

– Bu saat Abbas ilə Pəri xanım qaz damındadı. Mən onun qarğışından qorxuram, get gözünən gör, nə bacarırsan elə!

Əsmər xanım qarının yanına düşüb, düz qaz damına gəldi. Gördü nə Abbas var, nə Pəri. Nə day var, nə daylaq. Qaz damına çox gəzdi, aradı, onlardan bir nişan tapmadı.

Demə Abbasla Pəri qarını güdürlərmiş, qarı Əsmərə xəbərə gedəndə onlar da qaz damından çıxıb gediblərmiş. Əsmər xanım dedi:

– Qarı, mən bu saat Pəri xanımın yanına gedəcəyəm. Əgər Pəri xanım Abbas ilə görüşmüş olsa, özünə məşatə verib, görüşməyibsə məşatə verməyib. Əgər görüşməsə sən dərinə soyaçağam.

Əsmər xanım daban alıb, düz Pəri xanımın otağına gəldi. Pəri xanım çox darıxırdı. Əsməri görəndə kimi içəri çağıraraq ona qonaqlıq verdi. Söhbətdən, mükəllimədən sonra Pəri xanım ona dedi:

– Əsmər xanım, sən heç bura gəlməzdin, nə üçün gəlmisən? Mənim üçün nə qulluğun var?

Əsmər xanım dedi:

Abbas ve Gülgöz

– Gəldim ki, bəlkə Abbas burada ola, baxam görəəm neCə oğlandı. Sana layiqdimi?

Pəri xanım dedi:

– Vallah, Abbas birCə dəfə də olsun buraya gəlməyib.

Əsmər dedi:

– Bəs mən onu nə təhər görə bilərəm?

Pəri xanım dedi:

– Sabah bağa gəl, o tez-tez bağda olur. Mən orada onu sana göstərəm.

Bəli, Əsmər evə qayıtdı, sabaha kimi ilan vuran yatdı, o, yatmadı. Sabah açıldı, üstünüzə çox xeyirli sabahlar açılınsın, qızlar Cəmləşdilər. Maral sürüsü kimi Pəri xanımın bağına toplandılar. Pəri xanım Abbasa bir kağız yazdı ki, durmasın, bağa gəlsin. Pəri xanımın bir süd anası var idi. Bu iman, quran nəsb olmuş bir qarı idi. Qızlar seyrə çıxanda qarı tez özünü Abbasa çatdırıb, kağızı ona verdi. Abbas Pəri xanımın kağızını oxuyub, bağa gəldi. Abbas bağa çatan kimi Əsmər bir nar üzüb, Abbasa verib dedi:

– Buyur!

Abbas narı almaq istədi, sonra gözünü dolandıraraq Pəri xanıma baxdı, gördü ki, onun rəngi qaçır, narı almayıb, sazi sinəsinə basdı, görək nə dedi:

Payız olCaq bağlar tökər xəzəli,
Bahar olCaq bağçanıza bar gəlir.
Bir iyidin olsa baxtı, iqbali,
Cənnət bağçasınnan ona nar gəlir.

Mən bu yerdə nə aşnayam, nə yadam,
Yar yanında nə qəmginəm, nə şadam.
Ay ağalar, nə bəlalı səyyadam,
Tor qururam tərən üçün, sar gəlir.

Abbas deyər: gənCin üstü bədəndi,
Qara bağrım dəlik, zədən-zədəndi.
Ay ağalar, heç bilmirəm nədəndi

Abbas ve Gülgöz

Aləmə gen dünya mənə dar gəlir.

Əsmər Abbasın sözünü başa düşdü. Onun bərk aCığı tutdu. Kinayəli, kinayəli Pəriyə dedi:

– Bunun biznən ki, arası yoxdu, bizi niyə buraya gətirmisiniz?

Pəri əl-ayağa düşüb, Abbasa dedi:

– Abbas, amandı, qoyma Əsmər getsin. Getsə bizi el içində biyabır eləyəCək, o yaman adamdı. Sən allah onun konlunu al!

Abbas götürüb sazi, görək Əsmərə nə deyir.

Başına döndüyüm, ay Əsmər xanım,
Nə göyçək yaradıb yaradan səni.
Mənim meylim sənnən belə ki, xoşdu,
İstəməm gedəsən buradan səni.

Əsmər bu sözü eşidən kimi, tez Abbasın yanına gəldi. Abbas baxdı ki, Pəri alınıbdı. İndi də Pərinin konlunu almaq üçün dedi:

Gəlmə xoryat, yarı yolda qalarsan,
Seyrağıb əlində zəlil olarsan,
İki dostu bir-birinnən salarsan.
Görüm haq götürsün aradan səni!

Gözəllər içində bəsli, bəllisən,
Tərən Cilvəlisən, yüz xiyallısan,
Ağ sinəsi bir Cüt qoşa xallısan.
GörCəyin tanıdım oradan səni.

Gözəllikdə səninin əvəzin hanı?
Hüsnünü bəxş edib kərəmin kanı.
Dağların maralı, çölün Ceyranı.
Ovçular keçirməz bərədən səni

Haq da bilir Adəm ata zatıyam,
Göyü bilməm, yerin yeddi qatıyam,
Şikəstə Abbasam, xərabatıyam,
Könül, heç görmədim abadan səni.

İndi də Əsmər aCıq eləyib getmək istəyəndə Pəri xanım dedi:

– Abbas, Əsməri qoyma getsin, ta sənnən küsməyəCəyəm.

Abbas dedi:

– Elə getsin, daş da dalınCa. Mən heç nə deyə bilmərəm. Belə deyirəm sən inCiyirsən, elə də deyirəm o inCidir.

Pəri naəlaC qalıb, on iki hörük saçlarınınan bir tel ayırıb, sinəsaz elədi, görək Əsməri nə Cür geri qaytarır:

Başına döndüyüm, ay Əsmər xanım,
Sən bizim bağçaya, bağa xoş gəldin!
Süsəndən, sünbüldən, tər bənövşədən.
Mərhəmət elədin, saya xoş gəldin.

Qızlar, bu ad mana yaman ad oldu,
Yandı qara bağrım, nə bərbad oldu.
Dağıldı gözəllər, daha dad oldu,
Əlif qəddim döndü yaya, xoş gəldin!

Pəri deyər: halay–halay ha bağlar,
Təbib gələr, yaralarım ha bağlar.
Əsmər getsə, viran qalar ha bağlar,
Qatardan üzülmüş maya, xoş gəldin!.

Əsmər onun sözünə baxmayıb, düz çıxıb getdi. Abbas da ona bir söz demədi. Pəri bu işdən çox kefsiz oldu. Qarını yanına çağırıb, əhvalatı ona söylədi. Qarı ona təskinlik verdi. Qızları onun yanına topladı. Qızlar Pərinin fikrini

Abbas ve Gülgəz

dağıtmaq üçün çalib–oynadılar, oxuyub çağırdılar, Gülgəzin kefi açıldı, qəmi dağıldı. Abbas sevgilisini qarı ilə belə kefdə görəndə sazını götürüb, görək nə dedi:

Başına döndüyüm ala göz Pəri
Geyinmiş yaşılı, alınan oynar.
Cəvahir mətai, dürr xəridari,
Tutubdu dəstində lə`linən oynar.

Sevdiyim əyninə geyibdi ağı,
Çəkibdi sinəmə düyünü, dağı,
Zülfün ənCəbini eylər məzağı,
Ağ üzdə münəvvər xalınan oynar.

Ay Abbas, Pərinin bu çəp işləri,
Yorğun maral kimi xoş baxışları,
İnCidən, sədəfdən, dürdən dişləri,
Qaymaq dodaqları balınan oynar.

Pəri xanım Abbasın inCidiyini bilib, onun konlunu aldı, dedi:

– Abbas, buradan xəlvətCə get! Vəzir bilsə işimizi xarab elər. Mənim sözlərimdən inCimə! Mən sənə xeyrinə danışırım.

Onlar həlal–himmət eləyib, bir–birinnən ayrıldılar. Abbas evə təzəCə gəlmişdi ki, bir adam qara–nəfəs içəri girib dedi:

– Abbas, niyə durmusan? Anan ölüm üstədi.

Pəri əhvalatı bilib, gözünün yaşını ab–leysan kimi qırmızı yanaqları aşağı axıtmağa başladı, dedi.

– Abbas, məni qoyub hara gedirsən?

Abbasın ürəyi qubar eylədi. Bir təhər şirin dil ilə onu sakit eləyib, üstəlik dedi:

– Qəm yemə, anam yaxşı olar, yenə qayıdıb gələrəm.

Abbas ve Gülgəz

Bəli, onlar həlal–hümmət eləyib ayrıldılar. Abbas daban aldı, Tifarqana yol elədi. Gəlib gördü anası ağır xəstədi. Abbas anasının yanında qalsın, sizə xəbər verək, şah Abbasdan.

Günlərin bir günü şah Abbas böyük ziyafət vermişdi. Ə`yan–əşrafı ziyafətə toplamışdı. Şahın baş hərəmi Pərlam başda əyləşmişdi. Pərlam çox gözəl xanım idi. Şah Abbas ona diqqətlə baxıb dedi:

– Görəsən dünyada Pərlam kimi gözəl bir xanım varmı? Əlbəttə, ola da bilməz.

Bu o vaxt idi ki, Sarı XoCa tiCarətdən təzəCə gəlmişdi. O, ayağa qalxıb, rəsmi–tə`zim eləyib dedi:

– Şah sağ olsun, Təbriz valisi Məhəmməd bəyin Pəri xanım adlı bir bacısı var. Günəş onun gözəlliyinnən utanıb çıxmır, ay onun gözəlliyinnən xəCalət çəkib qaranlığa girir. Sizin baş hərəminiz Pərlam onun əlinə su tökməyə də yaramaz.

Şah dedi:

– Sarı XoCa, elə şey olmaz. Dünyada Pərlamdan gözəl yoxdu. Tez Təbrizə gedib, Gülgəz Pərinə ya zor, ya güC mənim hüzuruma gətirərsən. Sarı XoCa, əgər sözün doğru olsa, səni dünya malınnan qəni edəcəyəm. Yox, yalan olsa, boynunu vurduraCağam.

Sarı XoCa dedi:

– Eybi yoxdu. Yalan olsa vurdur! Hələ bəlkə dediyinnən də bir az artıq gözəl olaCaq.

Sarı XoCa sözünü tamam eləyib, Dəli BeCan, bir də Allahverdi xanla Təbrizə yol aldılar, mənzilbəmənzil gedib, Təbriz şəhərinə çıxdılar. Hər üçü Məhəmməd bəyin evinə gəldilər.

Dəli BeCan Pəri xanımın anasını çağıraraq dedi.

– Şah Abbasın əmridi, gərək Pəri xanımı İsfahana apararaq.

Arvad dedi:

– Qadan alım, qızımı nişanlısı var.

BeCan dedi:

– Uzun danışma! Artıq–əskik eləyərsən, səni də atın quyruğuna bağlaram, düz İsfahana apararam.

Arvad dedi:

Abbas ve Gülgöz

– Aparırsan, apar, mənim güCüm yox, qoşunum yox. Onu deyim ki, oğlum bu qisası yerdə qoymayaCaq.

Arvad sözünü tamam elədi, zar–zar ağlayıb, gözlərinin yaşını tökdü.

Bunlar burada qalsın, eşit Pəri xanımdan. Pəri xanım evdə oturub, Abbasın yolunu gözləyirdi. Kənizlərdən biri içəri girdi, dedi:

– Bəs, bilmirsən, dəli BeCan səni İsfahana Şah Abbasın hərəmxanasına aparmaq istəyir.

Pəri xanım qəzəblənib dedi:

– Məni heç kəs apara bilməz!

Elə bu söhbətdə Dəli BeCan dəstəsi ilə Pəri xanımın mənzilinə girdi. Pəri xanımı zorla evdən çıxarıb, kəCavəyə basdılar. Pəri xanım dedi:

– Zalım BeCan, indi ki, məni zorla aparırsan, kəCavəni əyləndir, anama bir neCə sözüm var, deyim, sonra apar.

KəCavəni dayandırdılar. Pəri xanım on iki hörük saçınan bir tel ayırıb, döşünə basdı, mərCan dırnaqlarını təzənə eləyib, görək anasına nə dedi:

Əgər Abbas gələr olsa buraya,
Söyləgilən dalımızCa gəlməsin.
Öldürərlər, itirərlər arada,
Nahaq qanı üstümüzə salmasın.

Ay ağalar, bu dərd məndə qalınCa,
İnCəlinCə, saralınCa, solunCa,
O mənimdi, mən onunam ölünCə,
Mənnən qeyri özgələri almasın.

Mən Pəriyəm, əlim yardan üzəli,
Yazıq Canım bu dərdnən tez ölü,
Yetişsin dadıma Mürtəza Əli,
Üz çevirib İsfahana gəlməsin.

Anası ağlaya–ağlaya özünü kəCavənin ayağına salıb dedi:

Abbas ve Gülgöz

– Bala, mən Abbası nə Cür saxlaram? Yönü bəri olsa, ölsə də dalınCa gələCək. O sənsiz dayana bilməz.

Pəri genə alsın, görək anasına nə deyir:

Başına döndüyüm gül üzlü ana,
Gəlməsin Abbasım, allah kərimdi!
Dərdinnən olmuşam dəli, divana,
Gəlməsin Abbasım, allah kərimdi!

Fələk məni dərdə salıb güldürər,
Ağladıban çeşmim yaşın sildirər,
BeCan kəmfürsətdi, gəlsə öldürər,
Gəlməsin Abbasım, allah kərimdi!

Gülgöz Pəri saralıban solunCa,
Qaynayıban peymanələr dolunCa,
Qoy gəlməsin Məhəmməd bəy gəlinCə,
Gəlməsin Abbasım, allah kərimdi!

Onlar kəCavənin pərdəsin salıb, yola düzəldilər. Pəri getməkdə olsun, indi sizə kimdən xəbər verim, Lüt Qənbərdən.

Lüt Qənbər işi belə görən kimi, başına döyə–döyə özünü Tifarqanda Abbasa çatdırdı. Abbas Qənbəri gözü yaşlı görüb soruşdu:

– De görüm, Pəri xanımın başında nə var ki, ağlayırsan? Allah xatirinə, tez de!

Aldı Qənbər, onun Cavabında görək nə dedi:

Başına döndüyüm, qurban olduğum,
Abbas, apardılar yarını sənin.
Alışıb oduna, büryan olduğum,
Abbas, apardılar yarını sənin.

Abbas ve Gülgöz

Köç–köç oldu, kəCavələr düzüldü,
Axdı eyni yaşı, üzə süzüldü,
Geri baxdı, əli sənnən üzüldü,
Abbas, apardılar yarını sənin.

Mən Qənbərəm, söyləməyəm heç yalan,
Sarı XoCa, BeCan, Allahverdi xan,
Elinə, ölkənə saldılar talan,
Abbas, apardılar yarını sənin.

Abbas bu sözü eşidən kimi varından yox oldu. Göz yaşını abi–neysan kimi tökə–tökə Qənbərdən soruşdu.

– Ədə, nə danışırısan? Bəs, Məhəmməd bəy gəlməyib? Vəzir harada idi?

Qənbər dedi:

– Evi yıxılmış, nə qoymusan, nə danışırısan? Vəzir özü onlara kömək elədi.

Pərinin yerini göstərdi.

Qənbər vəzirdən çox söz danışdı. Onun da kəCavə ilə İsfahana getdiyini ona xəbər verdi.

Vəzirin hərəkəti Abbasa pis gəldi. Sazı götürüb, görək nə dedi:

Bədövladı əzəl başdan tanıram,
Çör–çöp yığar, yad oCağı yandırar.
Səhər durar, ar–namusun gözləməz,
Suyu tökər, öz oCağın söndürər.

Ulğun Coşa gəlsə, köpük yağ olmaz,
Söyüd bar gətirsə, bağça bağ olmaz.
Zibil təpə olmaz, küllük dağ olmaz,
Yel əsəndə alçaqlara endirər.

Abbas bu sözləri deyər sərinnən,
Arxı qazın, suyu gəlsin dərinən,

Abbas ve Gülgöz

El bir olsa, dağ oynadar yerinnən,
Söz bir olsa, zərbi kərən sındırar.

Qənbər Abbasa çox təsəlli verdisə də, olmadı. Abbasın gözləri yaşla doldu, gözlərini çevirib İsfahan tərəfə baxdı. Gördü dağları tamam çiskin, duman basıb. Aldı, görək nə dedi:

Duman, gəl get bu dağlardan,
Dağlar təzə bar eyləsin.
Nə gözlərim səni görsün,
Nə könlüm qubar eyləsin.

Haşa, sevdiCəyim, haşa,
Deyilənlər gəldi başa,
Bir yannan özün tut daşa,
Bir yannan el çar eyləsin,

Abbas ağlar zarı–zarı,
Getməz könlünün qubarı,
İlqarınnan dönən yarı
Tanrı tezbazar eyləsin.

Söz tamam olan kimi dağlardan duman çəkildi. Yollara, dağlara gün doğdu. AnCaq Abbasın qəlbi açılmadı. Aldı, görək dübarə nə dedi:

Qasid gəldi, yardan xəbər gətirdi,
NeCə çəkim bu fərağı, getdilər,
Aşiq mə`şuqunu qəhrə yetirdi,
Çəkdilər sinəmə dağı, getdilər.

Malı, mülkü verib ağCa aldılar,
İlqarı verdilər, buğCa aldılar,

Abbas ve Gülgöz

Barı tərək etdilər, bağıca aldılar,
Pərişan qoydular bağı, getdilər.

Abbas, Cavan ömrün sən verdin bada,
Günü–günnən dərdin oldu ziyada.
Yedilər, içdilər fani dünyada,
Aldılar beş arşın ağı getdilər.

Qənbər onun qolunnan tutub dedi:

– Abbas, daha fikir eləməyin, ağlamağın yeri deyil. Pəri əldən gedib. Kimi desən, onu sənə alarıq.

Qənbərin sözləri Abbasın qulağına girmirdi, elə hey Gülgəzi yadına salıb ağlayırdı.

Səda gəldi mana Canan elinnən,
Oyandım, ağlaram bu sabahları,
Bülbül ayrı düşüb qönçə gülündən,
Görüm açılmasın bu sabahları.

Ay da qalxıb günortanın yerinə,
Talib olan qulluq eylər pirinə,
İki sevgi yetsə biri–birinə,
Allaha xoş gedər bu sabahları,

Abbas deyər: müsəllaya varmadım,
Əl uzadıb, yar zülflərin hörmədim,
Xəzəl oldu, mən gülümü dərmədim,
Dərdilər, tökdülər bu sabahları.

Qənbər ona təsəlli verib dedi:

– Abbas, qardaş, qəm yemə! Gedib, gedib. Sən kimi deyirsən onu sana alarıq. Nə çox dünyada qız. İndi sən kirmişcə yerində otur! Pərinin fikrini tamam

Abbas ve Gülgöz

başından dağıt! Sən şah Abbasla oynaya bilməzsən. Onnan Məhəmməd bəy kimi pəhlivan baCara bilmir.

Abbasın qəmi daha da artdı. Ona təsəlli–zad kar eləmir. Sazını götürüb, gözlərini sim, göz yaşını təzənə eləyib, görək nə dedi:

Dindirməynən, qan ağılaram,
Artıbdı fərağım mənim.
Durub baş alıb gedərəm,
TutduqCa ayağım mənim.

Fələk məni salıb ləngə,
Düşmüşəm qovğaya, Cəngə,
Gedərəm Hində, Firəngə,
Heç gəlməz sorağım mənim.

Abbas qürbət elə varsa,
Müxənnətdi geri qalsa,
Bu deylənlər gərçək olsa,
Sönübdü çirağım mənim.

Anası Abbasın yanına gəldi, göz yaşlarını bir–birinə qatdılar. Anası gördü ki, Abbas gedəCək. Ona təskinlik verib dedi:

– Qadan alım, oğlum, bu dönüş də mənim sözümlü eşit! Heç hara getmə!
Gəl Təbrizdə, Tifərqanda kimin qızını deyirsən sana alım. Sən bu daşı ətəyindən tök! Qız ağaCı, qoz ağaCı, çaldılar, çapçılar, daha geri qaytarmaq olmaz. Mən sənənən əl çəkəsi deyiləm.

Abbas sazı götürüb, onun Cavabında dedi:

Nə ağılarsan, nə sızlarsan,
Bir dərdi beş olan könlüm!
Axırda zünnar bağlarsan,
Qəmə yoldaş olan könlüm!

Yarım gedib obasınnan,
Alım dərdi-bəlasınnan,
Çərxi-fələk badasınnan
İçib sərxoş olan könlüm!

Doymamışam göz-qaşınnan,
Aləm yanır ataşımnan,
Heç duman getmir başımnan,
Baharı qış olan könlüm!

Abbas ağlar arsız-arsız,
Dünya, sənsən e`tibarsız,
Deyirdin dözərəm yarsız,
Döz, bağı daş olan könlüm!

Arvad genə yalvardı, yapışdı, oğlunun göz yaşını yaylığı ilə sildi, dedi:
– Oğul, atanın yerində otur. Mülk-malına sahib ol! Birinin qızını da al, ev-
eşik sahibi ol! TaCir ol! Bu aşıqlığı daha burax!
Abbas başını bulayıb sazını sinəsinə mindirdi, dedi:

Mən olmuşam dərdü qəmin barkəşi,
Qəmdən tikdirmişəm nə qalam indi.
İstədim ki, yara bir namə yazım,
Nə mürəkkəb tapdım, nə qələm indi.

Leyli Məcnun məskənini dağ etdi..
Sinəsi üstün düyün etdi, dağ etdi,
Fələk vurdu, ləşkərimi dağıtdı,
Ləşkərim qalmadı, nə qalam indi.

Bir ərzim var, mən də deyim şahana,

Abbas ve Gülgöz

İlahiyə şükr eylərəm, şaha nə?
Qorxuram ki, nazlı yarı şah ana,
Nə qovğayam indi, nə qalam indi.

Kitablar oxuyub, Cimadə getdi,
Məhəmməd me`raCa Cumada getdi,
Abbas ağlar, Gülgöz Cuma da getdi,
Pərisiz dünyada nə qalam indi.

Anası dedi:

– Oğul, Pərinin bir az gözəlliyi var, nə olsun? Ondan ağıllı, kamallı qız çoxdu. O nədi ki, ondan ötrü ağlayırsan, özünü bada verirsen? Sən lap axmaq adamsan. Pəri heç əslində bir qız deyildi.

Anası çox dedi, Abbas az eşitdi. Axırda çar-naçar razı olub, Abbas ilə halal-hümmət eləyib yola saldı. Abbasla Qənbər düz gəlib Pəri xanım olduğu evə çıxdılar. Abbas nə gördü, lələ köçüb, yurdu qalıb Pəri nə gəzir? Qızıl quş yerində qarğalar, tərlan yerində sar gəzir. Ürəyi qubar eylədi. Sazı sinəsinə basıb, görək nə dedi:

Gəldim, gördüm Pəri köçüb yurdunna,
Yaylaq yeri çəmən olmuş, ay olmuş.
Bundan belə mən sağlığı neylərəm?
Rəqib yar ləb əmən olmuş, ay olmuş.

Yenə artdı mən fəqirin ələmi,
Çərxi-fələk tərsə çəkdi qələmi,
Göz yaşına qərq eylərəm aləmi,
Qətrə sular ümman olmuş, ay olmuş.

MəClisimə surahılar düzüldü,
Eynim yaşı qabdan-qaba süzüldü,
Ağla, Abbas, əlin yərdən üzüldü,

Abbas ve Gülgəz

Bugün axır zaman olmuş, ay olmuş.

Pəri xanımı zalımlar İsfahana aparanda o, xəli toxuyurdu. Xəlisini yarımçıq qoyub, əlində olan kələfi də yerə tullayıb getmişdi. Bir kağız da yazıb, anasına vermişdi ki, gələndə versin Abbasa.

Pərinin anası elə bilirdi ki, qızın aparıldığını Abbas bilmir. Odu ki, onun fikrini dağıtmağa çalışdı, dedi:

– Abbas, başına dönüm, nə olub ki, belə rəngi–rufun solub?

Abbas dedi:

– Ana, tez Pəri xanımdan mana bir xəbər!

Arvad Pəri xanımın aparıldığını Abbasdan gizlətmək istədi. Özünü şad göstərib dedi:

– Qadan alım, Pəri xanım qonşuya gedib, bu saat gələCək.

Abbasın gözünə Pəri xanımın toxuduğu xalı dəydi. Sazı köynəyinnən çıxarıb, zilini zil, bəmini bəm eləyib, görək nə dedi:

Müşərrəfəm, dilbər, sənin yolunda,
Dünya şövkətinən xalı san barı,
Uğradıbsan məni Əyyub dərdinə,
Dərmanım səndədir, halısan barı?

Sallana–sallana oda gedərsən,
Yandırılıb Cismimi oda gedərsən,
Nahaq dilbər, sən də oda gedərsən,
Od budu–sinəmdə xalis anbarı.

Xalı yığışdırılır var ayağına,
Yoxsul üzün sürtür var ayağına,
Abbas, əlin yetsə yar ayağına,
Döşən payandaz, ol xalı, sən barı.

Abbas ve Gülgöz

Abbas sözünü tamam elədi. Arvad baxdı ki, Pərinin getdiyini Abbas bilir. Kağızı çıxarıb ona verdi. Abbas Pərinin kağızını oxumağa başladı. Pərinin anası ona dedi:

– Oğul, sən heç ağlayıb sızlama, Məhəmməd bəy gələcək, Pərinin yer üzündə də olsa tapıb gətirəcəm, yer altında da. O elə oğul deyil, qisası yerdə qoymayacaq. Sən arxayınca yerində əyləş.

Abbas sakit olmadı, sazı götürüb dedi:

Ağlaya–ağlaya düşdüm yollara,
Yar ayrısı, dərdü möhnət yara yüz...
Dərdim olub əvvəlkindən beş–betər,
Şan–şan oldu qara bağrım, yara yüz.

Tutdum yar əlindən bəlkə sağalam,
Saqi laldı, saqi sərxoş, saqi lam,
Çətin–çətin bu yaradan sağalam.
Dərd bir olub, dərman doxsan, yara yüz.

Abbas deyər: yara qurban yar üçün.
Doğra bağrım, kəs Ciyərim, yar için.
Yar odu ki, bu dünyada yar üçün
Yaxa yırtı, zülf dağıda, yara üz.

Bəli, bu da Abbası saxlaya bilmədi. KəCavələrin getdiyi yolu öyrənib, daban aldı.

Abbas beş mənzili bir mənzil eləyib gedirdi. Bir də baxdı ki, odu, uzaqdan kəCavə görünür. Abbasın ürəyi dəmirçi körüyü kimi alışıb yandı. Sazı sinəsinə basıb dedi:

Başına döndüyüm, qurban olduğum,
Qoyma, dəli BeCan yarım apardı!
Alışıb oduna büryan olduğum,

Abbas ve Gülgöz

Qoyma, Dəli BeCan yarım apardı!

Şah Abbas hökmilə naməni yazır,
Qurub kəCavəni olubdu hazır,
İsfahannan gəldi o zalım vəzir,
Qoyma, dəli BeCan yarım apardı!

Mən Abbasam, heç vaxt söyləməm yalan,
Elimə, ölkəmə saldılar talan,
XoCa, Dəli BeCan, Allahverdixan,
Qoyma, Dəli BeCan yarım apardı!

Abbas baxdı ki, belə getməklə karvana çata bilməyəCək. Özünü bir kəsə yola saldı. Bu yolnan gedib, onlardan qabaq XoCa Yəqub quyusunun başına çıxdı. Oturub gözləməyə başladı. Hannan–hana kəCavə gəlib çıxdı. BeCan kəCavəni bir az kənarında açıb, quyudan su çəkməyə gəldi. Baxdı ki, quyunun başında bir Cavan aşıq oturub. BeCan aşıqdan əhval–pürsan olanda Pəri xanım başını kəCavədən çıxardıb, gördü nə... Abbas quyunun başındadı.

BeCan Pərinin nişanlısının Aşıq Abbas olduğunu eşitmişdi, amma görməmişdi. Onun üçün də Aşıq Abbası tanımadı. Tez Pərinin yanına qayıdıb gördü ki, Pəri ağlayır. Ondan soruşdu:

– Bu sirdən məni agah, elə görüm, sən niyə bu aşığı görəndə ağladın?

Pəri sirri gizlədə bilməyib dedi:

– BeCan, o gördüyün aşıq mənim sevgilimdi. Onun üçün ağladım.

BeCan elə Abbası çoxdan axtarırdı. Sarı XoCa ilə kənara çəkilib, söz bir yerə qoydular ki, Abbası quyuya salıb öldürsünlər. Tez bir yaxşı süfrə düzəldilər. Abbası da çağırıb, dil–ağız eləyib dedilər:

– Abbas, padşah əmr idi. Sənin nişanlını aparırıq. Bizdə günah yoxdu. Sən heç qorxma. Biznən gedərsən. Şah Abbas rəhmkar bir adamdı. Sana baxıb, nişanlını özünə verər. Heç qəm etməginən. İndi gəl, sən hamımızdan Cavansan, səni quyuya sallayaq, bir az su çək, içək, sonra yola düzələk.

Abbas ve Gülgöz

Abbas bunların sözüne razı oldu. Onların kələyini bilmədi. Bəli, hamı quyunun başına gəldi. Kəndiri Abbasın belinə bağlayıb, quyuya saldılar. Bir xeyli su çəkənnən sonra kəndiri kəsdilər. Abbas quyuda qaldı. Pəri bunu görəndə dad-fəğan eləyib qışqırdı, ağladı, yalvardı ki, Abbası çıxartsınlar. AnCəq onun sözüne baxmadılar. Pəri xanım yüyürüb, quyunun başına gəldi.

BeCan baxdı ki, Pəri özünü quyuya atmaq istəyir. Tez onu tutdu. GüClə dartıb, kəCavəyə mindirmək istəyəndə Pəri dedi:

– BeCan, qoy heç olmazsa bir neçə söz deyim, sonra nə eləyirsən elə!

BirCə insaf eylə, ay zalım BeCan,
Ayırma Abbasdan, zülmdü mana,
Sənsən bu ölkədə ədalət, divan,
Ayırma Abbasdan, zülmdü mana.

BeCan, sən eləmə qəddimi kaman,
Aşiqə, mə`şuqə çəkdirmə aman,
Sən olasan o duz-çörək, nəmək-nan,
Ayırma Abbasdan, zülmdü mana.

Pəri dərd əlinnən yetişdi Cana,
Oldum yar eşqinnən dəli, divana.
Qəflə-qatır işlər ol Tifərqana,
Ayırma Abbasdan, zülmdü mana.

BeCan onu sürüyə-sürüyə kəCavəyə mindirdi. KəCavə yola düzəldi. Pəri başına döydü, şivən eylədi, tay haray hara çataCəq? Abbas əldən çıxmışdı. Başını yerə sövkəyib, ağlamağa başladı. İndi eşit Abbasdan!

Abbas qəflə-qatırın tappılısınnan bildi ki, kəCavə yola düzəldi. Pəri getdi. Quyunun içərisində sazı sinəsinə basıb, görək nə dedi:

Ay ağalar, gedənə bax, gedənə,
Məni gözü yaşlı qoyub, yar gedər,

Abbas ve Gülgöz

Yüklənibdi qətlə–qatır, barxana,
Sanasan ki, külli–aləm var gedər.

Bizim yerin bənövşəsi bitibdi,
Heyf, Cavan ömrüm başa yetibdi,
KəCavəsi gedib gözdən itibdi,
Dəvə bozlar, sarvan ağlar, nər gedər.

Gəzdim alçaqları, gəzdim uCanı,
Görüm yolda qalsın dəli BeCanı,
Yar yolunda qoyum bu şirin Canı,
Abbas ağlar, Pəri kimi yar gedər.

Bunlar getməkdə olsun, Abbas da quyuda qalmaqda, al xəbəri quyunun sahibi XoCa Yəqubdan!

XoCa Yəqub həmişə sübh namazını bu quyunun başında qılardı. Səhər tezdən genə də quyunun başına gəldi. Baxdı ki, kimsə quyunun ağzını möhkəm–möhkəm daşla qayırib. XoCa Yəqub qaldı mat–məttəl ki, görəsən bu neCə olan işdi. Bir də XoCa Yəqub bir hənirti eşitdi. Diqqət eləyib, baxdı ki. səs quyudan gəlir.

XoCa Yəqub əvvəl elə bildi ki, onu qara basır. Ya quyuda Cin. şeytan var. İstədi durub qaça. Sonra özünə ürək–dirək verib diqqət elədi, gördü yox, bu hənirti adam hənirtisinə oxşayır.

Səsləndi:

– Quyudakı, kimsən?

Abbas dedi:

– Mənəm, Tifarqanlı Aşiq Abbasam. Məni quyuya salıblar. Kimsənsə, allah xatirinə, məni buradan xilas eylə!

XoCa Yəqub səsindən Abbası tanıdı, dedi:

– Abbas, səni kim saldı quyuya?

Abbas dedi:

– Dəli BeCan.

Abbas ve Gülgəz

XoCa Yəqub dedi:

– Dayan, gedim adam gətirim, daşı quyunun ağzından götürürəm, bir də ip gətirim, səni çıxardım.

XoCa Yəqub bunu deyib, daban aldı kəndə tərəf.

Bu vaxt Abbas nə gördü? Darda qalanların dadına yetən Şahi–mərdan, budu, gəldi. O saat əlini atıb quyunun ağzındaki daşı götürüb, atdı bir tərəfə, dedi:

– Abbas, qorxma, səbr elə, niCat taparsan.

Bunu deyib, əlini uzatdı, Abbası quyudan çıxarıb, qoydu kənara. Abbas bayax ha ağılı sərdən verib, bihuş yıxıldı yerə. İndi Abbas burada qalsın, sənə kimnən deyim, XoCa Yəqubdan.

Bəli, XoCa Yəqub özünü kəndə çatdırdı. Bir dəstə adam götürüb, quyunun başına gəldi. Baxıb nə gördü? Daşı quyunun ağzından kənara tullayıblar. Abbas da kənarda bihuş yatır. XoCa Yəqub əlini göyə tutub dedi:

– Xudaya, bu nə mö`Cüzədi? Bu daşı quyunun ağzından kim götürdü? Bunu quyudan kim çıxartdı?

Bu dəmdə Abbas ayıldı. Dörd tərəfə baxdı, göz gəzdirdi, XoCa Yəqubgildən başqa kimsəni görmədi. Sazı sinəsinə basıb, görək onlardan neCə xəbər aldı:

Kor olasan, ay gözlərim,
Ağam görən hara getdi?
Beşikdə ikən əntəri
İki bölən hara getdi?..

Zülfüqarı çəkdi daşa,
Bir Cüt bulaq çıxdı qoşa.
Əcdəhanı başdan–başə
Bölüb, soyan hara getdi?..

İstərəm Şiri–xudanı,
Adamı, Şahi–mərdanı;
Mən Abbası, binəvanı,

Abbas ve Gülgəz

Ağlar qoyan hara getdi?..

XoCa Yəqub sözdən bütün əhvalatı başa düşdü. Üstəlik onu da bildi ki, Abbas sevgilisinin dalınCa gedir. XoCa Yəqub ona xeyr–dua verib dedi:

– Aşiq, get! Yaxşı yol! Uğurlar olsun! Allah səni öz sevgilinə çatdırsın!

Abbas XoCa Yəqubla görüşüb, İsfahana yol aldı. Bir müddət yol gedəndən sonra bərk yoruldu, qıçları heydən düşdü, üzüquylu düşüb yatdı. Aləmi–rö`yada gördü ki, bir adam ona deyir:

– Abbas, qalx! Yatmaq vaxtı deyil!

Abbas sərsəm yuxudan ayılıb, gördü göy əmmaməli, göy atlı bir adam onun yanında durub.

Göy atlı dedi:

– Abbas, bu atın rikabınnan yapış, gözlərini də yum! Havaxt desəm aç, onda açarsan.

Abbas atın rikabınnan yapışib, gözlərini də bərk yumdu. Bir az sonra atlı dedi:

– Abbas, gözlərini aç!

Abbas gözlərini açdı, gördü İsfahan şəhərindədi. Yanında da heç kəs yoxdu. Çox fikirləşdi, bilmədi hara getsin. Gəzə–gəzə bir çayçıya rast gəldi. Çayçı baxıb gördü ki, bu elə bir gözəl oğlandı ki, yemə, içmə, xətti–xalına, gül Camalına tamaşa elə! Özü də qərib adamdı. Dedi:

– Oğlan, görürəm qəribsən. Gəlsən, mənim yanımda şəyird qalasan.

Abbas dedi:

– Qalaram, niyə qalmıram.

Bəli, Abbas çayçıya şəyird qaldı. Burada üç–dörd gün şəyirdlik elədi. Abbas çayçıdan bütün əhvalatı öyrənib bildi ki, hələ BeCan Gülgəz Pərini İsfahana gətirib çatdırmayıb. Abbas gözləməyə başladı. Bəli, bir gün, beş gün, bir həftə, iki həftə, düz qırx gün keçdi. Qırx birinci gün şəhərdə şadyanalıq başladı. Abbas baxdı ki, hamı tamaşaya gedir. Gəldi çayçının yanına, dedi:

– Əmi, biz də tamaşaya gedə bilərikmi?

Çayçı dedi:

Abbas ve Gülgəz

– Niyə gedə bilmirik, lap yaxşı gedərik. Könlün istəyirsə, dur bu saat gedək.

Çayçı Abbası da götürüb, ala qapının ağzına gəldi. Bir az gözlədilər, bir də gördülər ki, kəCavələr, budu, gəlir. BeCan Aşıq Abbası görən kimi tanıdı.

– Vəzir, biz bunu XoCa Yəqubun quyusuna salıb gəlmədikmi? Bu nə təhər işdi? Bu quyudan neCə çıxdı? Özü də bizdən tez gəlib çatıb.

Abbas onları belə mat–məhəttəl görüb, özünü atdı ortaya, dedi:

– Çox fikir eləmə, BeCan! Pəri xanımı Şah Abbas üçün gətirməyin şadlığına izn ver bir neçə söz deyim.

BeCan izn vermək istəmədi. Camaat yerbəyerdən qışqırdı:

– Söylə, aşıq, söylə!

Aldı Aşıq Abbas:

Başına döndüyüm, qurban olduğum,

Endir kəCavəni yarı görəyim.

Ala gözlərinə heyran olduğum,

Endir kəCavəni, yarı görəyim.

Əmən bilər ləblərinin qəndini,

Salmışam boynuma yar kəməndini,

Telli, sarvan, sən bilirsən fəndini,

Endir kəCavəni, yarı görəyim.

Mən Abbasam, yol üstündə duraram,

Gah ağlayıb, gah da boynum buraram,

Sarı sarvan, sana bir ox vuraram,

Endir kəCavəni, yarı görəyim.

Söz tamam oldu. BeCan çayçıdan soruşdu:

– Bu neçə vaxtdı buradadı?

Çayçı dedi:

– Qırx gündü ki, mana şəyirddi.

Abbas ve Gülgöz

BeCan bu işə mat–məttəl qaldı. Tez özünü Şah Abbasın hüzuruna yetirdi. Ədəb salamını yerinə yetirənnən sonra dedi:

– Qibleyi–aləm sağ olsun, sana bir sözüm var. Əgər izn versən deyərəm.

Şah dedi:

– İzndi, de!

BeCan dedi:

– Şah sağ olsun, qız gəlib, anCaq nişanlısı da gəlib.

Şah Abbas dedi:

– BeCan, bu nə sözdü? NeCə nişanlı?

BeCan dedi:

– Şah sağ olsun, Pərinin Abbas adlı bir nişanlısı var. O bizim dalımıza düşüb XoCa Yəqubun quyusunun başına gəlmişdi. Biz onu quyuya saldıq. Ağzına da elə bir daş qoyduq ki, qırx adam götürə bilməzdi. İndi gəlib burada görürəm ki, Abbas çayçının yanında şeyirdi. Özü də qırx gündü buradadı.

Şah əmr elədi Abbas ilə çayçını onun hüzuruna gətirdilər. Şah xəbər aldı:

– Aşıq, bunlar səni XoCa Yəqubun quyusuna salmışdılar, bəs nə Cür olub ki, orada ölməyib niCat tapmısan?

Abbas dedi:

– Şah, dilimlə desəm, dilim quruyar. İzn ver, sazla deyim.

Şah Abbas izn verdi. Aşıq Abbas sazı sinəsinə basıb, görək nə dedi:

Qalmışdım qəri–zəmində,
Guşimə bir nida gəldi.
Oyandım xab–qəflətdən,
Məhəmməd Mustafa gəldi.

Dərin dəryaya dalmışdım,
Konlu zülmata salmışdım,
Hamıdan dalda qalmışdım,
Dada İmamzada gəldi.

Özüm doğru, sözüm düzdü,

Abbas ve Gülgöz

Bədən birdi, yara yüzdü,
Abbas, üzün nurlu üzdü,
Cəbrayıldan səda gəldi.

Şah Abbas qəzəblənib dedi:

– Ədə, nə Məhəmməd Mustafa, nə İmamzada, nə Cəbrayıl? Sən nə danışırsan? Səni bu saat içi zəhərnən dolu quyuya salım, qoy dediklərin gəlib qurtarsın, görək nə Cür qurtaraCaqlar.

Bu tədbir Sarı QoCa ilə BeCana çox xoş gəldi. Yerbəyerdən dedilər:

– Şah sağ olsun, tədbirin çox gözəl tədbirdi. Əmr et, əməl eləsinlər.

Bunların bu hərəkətləri Aşiq Abbası yandırdı. Sazını döşünə basıb dedi:

Şeytan qalib olub, şeytənət artsa,
Dəyər bir–birinə kəC adam oğlu.
Bütün dünya haq yolunda düz olsa,
Qoymaz düzəlməyə biC, adam oğlu.

Bir söz deyim sənə, qəzəbə dolma!
Namərdin əlinnən heç badə alma!
Seyrağıb adamla oturub–durma!
Bir gün elər səni puç, adam oğlu!

Abbas deyər: Cism nədi, Can nədi,
Ərəsətdə gedə nədi, xan nədi,
Zülmkar padşaha din, iman nədi,
Qoyubsan küfrnən taC, adam oğlu!

Aşiq Abbasın bu sözləri Şah Abbasın qəzəbini daha da artırdı. Ağı köpükləndi. O saat hökm elədi, Aşiq Abbası zəhərlə dolu olan bir quyunun içinə saldılar. Çayçı Abbasın paltarını, sazını götürüb ağlaya–ağlaya evinə getməkdə olsun, indi eşit Pəri xanımnan.

Abbas ve Gülgöz

Pəri xanım başına–gözünə döydü, göz yaşını tökdü. Özünü öldürmək istədi. Şah Abbas onu hərəmxanasına göndərdi. Elə bil Pəri zindana düşdü. Axşam oldu, Şah Abbas durub Pərinin yanına getdi. Pərinin gözəlliyi Şah Abbası heyran eləmişdi. Baxdı ki, Pərlam doğrudan da heç bunun əlinə su tökməyə də yaramaz. Şah Pəri xanıma yaxınlaşmaq istədi. Pəri dedi:

– Mənim sevgilimi zəhər quyusuna atıb öldürdün, bu öz yerində, anCaq onun qırxı çıxmamış, mənə səmt gəlsən özümü öldürəCəyəm.

Şah Abbas gördü xeyr, əməl eləyəsi iş deyil, ona əl vursa özünü öldürəCək, ipə–sapa yatan adam deyil. Odu ki, razı oldu.

Bunlar burada qalsın, sizə xəbəri verim Məhəmməd bəydən.

Məhəmməd bəy səfərdən evlərinə gəlib gördü nə Abbas var, nə Pəri xanım. Anası bütün əhvalatı, mən sizə nağıl elədiyim kimi, ona nağıl elədi. Məhəmməd bəy çox qəmləndi. Bildi ki, baCısını İsfahana Şah Abbasın hərəmxanasına aparıblar, Abbas da onun dalınCa gedib, özü də Şah Abbas Aşiq Abbasi öldürəCək. Üç adam çağırtdırdı, biri ərəb, biri fars, biri də türk. Onlara dedi:

– Qoçaqlarım, İsfahana gedərsiz. Aşiq Abbasın öldü–qaldısını öyrənərsiz, qayıdıb mənə xəbər verərsiz. Şah Abbasa qonaq olub dəyərsiz bizə elə aşiq lazımdı ki, üç dildə söz deyə bilsin: ərəbCə, farsCa, türkCə. Bunu Abbasdan başqa dünyada heç kəs baCarmaz. Onda Abbasın öldü–qaldısını şah sizə deyəCək.

Məhəmməd bəy bunlara çoxlu pul verib, yola saldı. Bunlar yola düşüb, İsfahana tərəf getməyin binasın qoydular. Mənzilbəmənzil, teyyi–mənazil, az getdilər, üz getdilər, gedib İsfahana çıxdılar. Uzaq ölkə qasidi kimi. Şah Abbasın yanına gedib, xidmət məqamında dayandılar. Şah Abbas onlardan soruşdu:

– Nə məqsədə gəlmisiniz?

Qasidlər dedilər:

– Şah sağ olsun, bizim ölkədə yaşayan əhali üç dildə danışıq: ərəbCə, farsCa, türkCə. Bizim padşahımız oğluna toy eləyir. Ona üç dildə oxuya bilən aşiq lazımdı. Deyirlər Təbrizdən bura Abbas adlı bir aşiq gəlib, o bilir. Onun üçün gəlmişik.

Padşah dedi:

– Bizim ölkədə ərəbCə, farsCa, türkCə oxuya bilən aşiq yoxdu. O, dediyin Abbas da zəhər quyusuna düşüb ölüb.

Abbas ve Gülgöz

Qonaqlar çayçıya rast gəlib, ona qonaq oldular.

Çayçı bunlara çox hörmət–izzət elədikdən sonra soruşdu.

– Qonaqlar, ayıb olmasın soruşmaq, deyin görüm, siz bura niyə gəlmisiniz?

Dedilər:

– Bizim Aşiq Abbas adlı bir adamımız itib. Onu axtarıyıq.

Çayçı dedi:

– Aşiq Abbas elə mənim evimdə olurdu. Şah Abbas onu zəhər quyusuna atıb öldürdü.

Qonaqlar dedilər.

– O zəhər quyusunun yerini bilirsənmi?

Çayçı dedi:

– Bilirəm, ancaq oraya heç kəs gedə bilməz.

Qonaqlar dedilər:

– Sana bir kağız yazıb versək Gülgöz Pəriyə çatdırı bilərsənmi?

Çayçı dedi:

– Çatdırı bilərəm.

Qonaqlar bir kağız yazıb, çayçı ilə Pəri xanıma göndərdilər ki, bilsin görək Aşiq Abbas ölüb, yoxsa hələ sağdı. Çayçı kağızı Pəri xanıma aparmaqda olsun, qulluğunuza Pəri xanımlan xəbər verim.

Pəri xanımın yanında Bəyim adlı bir imanlı qarı var idi. Bu qarı çox rəhmdil bir arvad idi. Pəri xanım həmişə sözünü ona söyləyib, sirrini ona deyərdi. O da Pəri xanıma əlindən gələn köməyi elərdi. Pəri xanım Bəyim qarı ilə oturub söhbət eləyirdi, bu vaxt çayçı kağızı gətirib ona verdi. Pəri xanım qarını götürüb, gəzmək bəhanəsilə quyunun başına gəldi. İndi eşit Abbasdan.

Abbas ölməmişdi. Qeybdən quyuda olan zəhər gülaba, Abbasın yeri də zərrin otağa dönmüşdü. Abbas güləb içində oturub, fikir dəryasına batmışdı, birdən Gülgöz Pərinin bir damla göz yaşı onun üzünə düşdü. Abbas dik sıçradı. Onun Canı tir–tir əsdi, bu damla suyun yar gözünün yaşı olduğunu hiss etdi. O saat üzünü yuxarıya tutub, görək nə dedi:

Başına döndüyüm ala göz Pəri,
Gahdan ağla, gahdan yada sal məni!

Abbas ve Gülgöz

Qara bağrım şan-şan oldu, dəlindi,
Gahdan ağla, gahdan yada sal məni!

Bağman oldum, bağıım təğayır oldu,
Gözüm gördü, ağılım tağayır oldu,
Xoryat əli dəydi, toğ ayır oldu,
Gahdan ağla, gahdan yada sal məni!

Mən sana Can dedim, sən də mana Can,
Alış eşq oduna, mənim kimi yan,
Adım Aşiq Abbas, yerim Tifarqan,
Gahdan ağla, gahdan yada sal məni!

Bəyim qarı baxdı ki, Abbas sağdı, Pərinin gəlməyini də bildi. İndi əgər Pəri də başlayıb onunla danışsa, eşidib bilən olar, işin içindən iş çıxar. Odu ki, Pərinə danışmağa qoymayıb dedi:

– Qızım, Abbasın sağlığını ki, bildin, bəsdə. Tay burada durmaq olmaz. Abbası orada saxlayan saxlayır. Bilib, gələrlər, Abbası da öldürərlər, bizi də. Gəl çıxaq gedək!

Pəri baxdı ki, Bəyim qarı ağıllı söz deyir. Durub onunla evə gəldi. Sonra Bəyim qarını göndərdi ki, gedib əhvalatı çayçıya xəbər versin.

Bəyim qarı özünü tez çayçının evinə yetirib dedi:

– Adamlara xəbər ver ki, Abbas hələ sağ-salamatdı.

Adamlar bu xəbərdən çox şad oldular, ancaq nə qədər elədilər, çalışdırsa, özlərini quyunun başına sala bilmədilər. Axırda nələc qalıb, Məhəmməd bəyə xəbər vermək üçün geri, yola düşdülər.

Aşiq Abbas üçün quyuda bir saat bir il keçirdi. Günlərin bir günü öz-özünə dedi:

– Yaxşı, mən bu quyunun içərisində həmişə qalım, nə olsun? Axı mənim sevgilim şah Abbasın əlində qalıb. Mənim yolumu gözləyir. Mən onu şah Abbasın əlinə qurtarmalıyam.

Dərd yenə də Abbası götürdü. Sazı sinəsinə basıb, görək nə dedi:

Xaliqi ləm-yəzəl, vahidi-yekta,
Salma nəzərindən, ay ağa, haray!..
Mən ki, qovruluram tə`nə sözüynən,
Pərvanə tək yandım, a yağa, haray!..

Başına döndüyüm ala yapışır,
Zər-zərbab geyinib, ala yapışır,
Mərdin qaydasıdı-ələ yapışır,
Seyrağıb əl atar ayağa, haray!..

Kə`bədən gələnin bu müşk gülünə,
Bülbül, əhvalını demiş gülünə,
Şikəstə Abbasın bu müşkülünə,
Sən özün yet dada, ay ağa, haray!..

Abbas sözün qurtaran kimi bir səs gəldi. Qeybdən ona dedilər:

– Abbas, fikir eləmə! Gözlərini yum! Səni zəhər içində bəsləyən, sənə niCat da verəCək.

Abbas gözünü yumdu. Bir vaxt gözünü açıb, özünü Pəri xanımın bağının qabağında gördü. Gözünü dörd tərəfə gəzdirib gördü ki, Pəri xanım eyvanda dayanıb. Pəri xanım da Abbası görüb güldü. Pəri xanımın gülməyi Abbasa toxundu. Öz-özünə dedi: ey dadi-bidad, yəqin Pəri xanım mənnən üz döndərib. Mənim bu hala düşməyimə gülür. Yəqin ki, o, şah Abbasın fənd-felinə uyub. Sazı sinəsinə basıb dedi:

Nə gülürsən, mənim kimi gülünCə,
Sən mama gülünCə, dərdə gül, Pəri!
Alişan otaqda, zərnişan bağda
Süsəni, sünbülü dər də, gül, Pəri!

Bir zaman gəzirdik Təbrizdə bağı.

Abbas ve Gülgəz

Sinəmə çəkirsən dağ üstədən dağı,
Bənd edibsən mənim kimi dustağı,
Sən məni qoyubsan darda, gül, Pəri!

Abbas gətirildi dar ayağına,
O qulaş qolların sal ayağına,
Qanınnan xına yax əl-ayağına,
İndi mənim kimi mərdə gül, Pəri!

Pəri xanım baxdı ki, gülməyi Abbasın keyfinə toxunub. Tez Abbasın yanına gəldi. İki aşıq-mə`şuq bir-birinin boynuna sarıldılar. Pəri xanım dedi:

– Abbas, mən sənə salamət qurtarmağına sevinib güldürdüm. Sən niyə inCidin?

Abbas dedi:

– Elə bildim ki, rəqibə uyub, məni tərək eləmişən.

Gülgəz Pəri dedi:

– Ağılına ayrı şey gəlməsin. Mən sənə dönmərəm. AnCaq qorxuram gəlib bizi burada görələr. Gəl tez buradan çıxıb gedək!

Abbas dedi:

– Pəri, qadan alım, bir neçə tapşırığı var, qoy deyim, sonra get! Ölüm itimdi, bəlkə sonra heç görüşmədik.

Bunu deyib Abbas sazı döşünə basdı:

Başına döndüyüm, a Gülgəz Pəri,
Əmərlər dilini, aman, əl aman!..
Badi-səba mənle yaman yağıdı,
Dağıdar telini, aman, əl aman!..

Kəsmə ala gözün siyah sürməsin,
Seyrağıblar qönçə gülün dərməsin,
Pünhan danış, bədnəzərlər görməsin,
Kəsərlər dilini, aman, əl aman!..

Hərdən sən Abbası yada salanda,
Dindirib, söyləyib, konlun alanda,
Əbrişim saçların səCdə qılında,
İnCidir belini, aman, əl aman!..

Gülgöz Pəri dedi:

– Abbas. heç qorxma! Yel də olub yanımnan ötə bilməzlər. Mən səninem, sən də mənim.

Abbas ilə Gülgöz Pəri bir–birindən ayrıldılar. Abbas tez çayçının evinə gəldi. Çayçı onun üzünən gözünən öpüb, salamat qalmağına çox sevindi. Abbas Təbrizdən əhval soruşdu. Çayçı Təbrizdən gələn adamların əhvalatını ona söylədi. Çayçı Abbasa faxir libas geyindirib hamama apardı, qaytarıb evinə gətirdi. Dedi:

– Abbas, heç bir yana çıxma! Şah adamları səni görərlər, genə tutarlar.

Bəli, bir neçə gün də belə gəldi, keçdi. Abbas çayçının evində yedi, içdi, istirahət elədi.

Günlərin bir günündə Abbas özü–özünə dedi: Ey dadi–bidad! Mən burada niyə oturmuşam? Gedim Gülgöz Pərinin bağının yanına, bəlkə onu gördüm.

Abbas özünü Pəri xanımın bağının yanına saldı, baxdı ki, Gülgöz Pəri bir dəstə qız ilə bahar bağında seyrə çıxıb. Abbas bunu görəndə sazı sinəsinə basdı, dedi:

Yar geyinib yaşılınan, alınnan,
Elə bildim sonam bu, sudan gəlir.
Mücgan atdı, dəydi, keçdi sinəmnən,
O Cadu qəmzələr busudan gəlir.

Örtübən başına şalı–zər, gəzər,
Abıdan nimtənə, qızıl düymələr,
Yaraşır belinə zərbafdan kəmər,
Çəpkənli, çarqatlı ağ bədən gəlir.

Abbas ve Gülgöz

Abbasam, çəkərəm aman–amana,
Nə ola yetəydi əlim Canana,
Qoynu içi dönüb taza bostana,
Sərxoş sevdiCiyim bu sudan gəlir.

Pəri xanım Abbasın səsini eşidib, çox şad oldu. Amma elə bu dəqiqədə Dəli BeCan çıxıb onu gördü. Aman verməyib tutdu, bir baş Şah Abbasın yanına gətirdi. Şah Abbas çox təəCCüb elədi, dedi:

– Abbas, bu nəCə oldu ki, o zəhər quyusunun içində sən parçalanıb ölmədin? Axı o zəhər elə zəhərdi ki, onun içərisində bir dəqiqə dayanmaq olmazdı. Bu nə sirdi?

Aşıq Abbas dedi:

– Şah, iCazə ver, sazla deyim.

Şah iCazə verdi.

Aldı Aşıq Abbas, dedi:

Onun kimi şahı–xuban sevənin,
Nə dərdi var, qala qəmlər içində?
Gözəl şahın üzün görən çürüməz
Yüz il qalsa elə nəmlər içində.

Əmib, əmib ləblərinən qanaram,
Elə bilmə, ölsəm, yarıdan dönərəm,
Gündüz odlanaram, geCə yanaram,
Yarı görüb naməhrəmlər içində.

Şah Abbas BeCana dedi:

– BeCan, bunun yarının yanına kim getmişdi ki, bu belə danışır?

BeCan dedi:

– Şah sağ olsun, Sarı XoCadan başqa onun yanına kimsə gedə bilməz.

Şah Abbas dedi:

Abbas ve Gülgöz

– Abbas, Sarı XoCa anadan doğma xonsadı. O həmişə arvadlar içərisində olur. Onu bil ki, bu vaxta kimi Pəri xanımın yanına heç kəs getməyib. O sənin yasını saxlayır. İkinCisinə qalan yerdə, Pəri xanımın sana nə dəxli var? Naməhrəm yanına gəldi, gəlmədi.

Aşiq Abbas dedi:

– Şah, gerisinə qulaq as!

Əzəldən Abbasın sahibi sənsən,
Hökmi–Süleymansan, təxti–rəvansan,
Sərdari–ə`zəmsən, kökəb–nişinsən,
Mələkəsən münəvvərlər içində.

Aşiq Abbasın bu sözləri Şah Abbasın xoşuna gəlmədi. Abbası yanından qovdurdu. O gedəndən sonra BeCanı çağırıb dedi:

– BeCan, nə olur–olsun, mən bu geCə Aşiq Abbası öldürməliyəm. Axırı bu bizə əngəl olaCaq.

Sonra da Sarı XoCanı çağırıb dedi:

– XoCa, evə əlvan fərş döşərsən. Altına da ağzı yuxarı zəhərli almas qılınClar qoyarsan. Abbas gəlib keçəndə parçalanıb ölür. Şər deməsən, xeyir gəlməz. İşdi, elə ki, ölmədi, keçdi, onda bir almaya süleymani zəhər daxil edib verərsən, ölüb, başımızdan rədd olub gedər.

Sarı XoCa şahın əmrini yerinə yetirdi, tapşırıqlarını düzəltdi.

Bəli, axşam oldu, Abbası toy–nağara ilə döşənmiş evə apardılar.

BeCan Abbasa dedi:

– Abbas, şah əmridi, gir bu əttarxanaya, kefin nə istəyir lə`li–göhərdən götür, sonra məClis başlarıq.

MəClis qurtarandan sonra da sənin toyunu buradaCa edəCəyik.

Abbas evə qədəm basmayıb, qapıda dayandı, dedi:

– BeCan, qoy bir neçə söz deyim, sonra içəri girim.

Aldı, görək nə dedi:

Əttar dükənində bir molla gördüm,

Abbas ve Gülgöz

Tutubdu dəstində varağını gör!
Aldı Cavabımdan, Cavab anladı,
Döndərdi, mə`nanın var, ağını gör!

Abbas sözünü qurtaran kimi, almas qılınclar hamısı yastısına yerə düşdü. Abbas onların üstündən keçib evə girdi, mollanın yanına getdi. Molla ona dil-ağız eləyib, bir alma uzatdı, dedi:

– Abbas, bu almanı şah veribdi, al, ye! Sonra toyunu edəcəyik.

Abbas dedi:

– Molla, bir bənd söyləyim, sonra.

Aldı Abbas:

Bitib dost bağında Canım alması,
Dərmə, kamil deyil, Canım, alması.
Necə qəbul elər Canım alması,
Doğram–doğram eylər, var, ağını gör!

Pəri xanım da yuxarıdan baxırdı. O, Abbasın işin içinnən ustalıqla çıxmağına sevindi.

Başını bulayıb gülmək istəyəndə qulağındakı sırğanın səsi otağa düşdü. Səsi Abbasın qulağı çaldı. Dedi:

Mənim yarım qaş oynadar, baş bular,
Göz süzdürər, dil tərpedər, baş bular,
Qibləgahım başım üstədən baş bular,
Tez azdı, sırğanın var ağını gör!

Padşah baxdı ki, Abbas qılıncları da bildi, almanı da. Üçüncünü də yoxlamaq istədi, dedi:

– Gedin, görün Pəri xanımın sırğası səslənibdimi?

Bir adam gedib, Pəri xanımdan soruşdu və geri qayıdıb, padşaha dedi:

– Qibleyi–aləm, doğru deyir. Pəri xanım başını tərpedib, sırğa səslənib.

Abbas ve Gülgöz

Şah Abbas işi belə görəndə çağırdı BeCan ilə Sarı XoCanı.

– Deyin görüm, nə tədbiriniz var?

Sarı XoCa ilə BeCan Pəri xanımın paltarını bir dul ifritə qarıya geydirib, öyrətdilər ki, Pəri adı ilə içəri girib, gedib şahın ətəyinnən tutsun, desin: «Mən Abbası istəmirəm, səni istəyirəm». Bu tədbiri hazırladılar, sonra girib dedilər:

– Şah sağ olsun, biz belə məsləhət görürük ki, bu barədə Pəri xanımın özünün fikrini bilək, görək o kimə getmək istəyir. Şah Abbasa, ya Aşiq Abbasa?

Hamı bu məsləhəti bəyəndi. BeCan ilə Sarı XoCa Pərinin paltarını geyinmiş qarını içəri saldılar. Qarı düz gedib Şah Abbasın ətəyinnən tutdu ki:

– Mən Şah Abbasa getmək istəyirəm.

Aşiq Abbas məsələni başa düşdü.

Sazı döşünə basıb dedi:

Ay ağalar, gəlin sizə söyləyim,
Ala qarğa şux tərlanı bəyənməz.
Oğullar atanı, qızlar ananı,
Gəlinlər də qaynananı bəyənməz.

Adam var ki, getməyəsən işinə,
Adam var ki, dolanasan başına,
Adam var ki, ayran tapmır aşına,
Dindirərsən yağlı nanı bəyənməz.

Adam var əyninə geyinir dəri,
Adam var dünyada gəzir sərsəri,
Adam var mərfətdən yoxdu xəbəri,
Dindirərsən yol-ərkanı bəyənməz.

Adam var çölləri gəzər kəllahı,
Adam var tanımaz o bir allahı,
Adam var ki, bilməz o, bismillahı,
Adam var ki, yol-ərkanı bəyənməz.

Adam var dolanar səhranı, düzü,
Adam var düşürər külli-nərgizi,
Adam var geyməyə tapılmaz bezi,
Adam var, al geyər, şalı bəyənməz.

Adam var çox işlər eylər irada,
Adam var ki, yetə bilməz murada,
Adam var ki, çörək tapmaz dünyada,
Adam var yağ yeyər, balı bəyənməz.

Adam var ki, adamların naxşıdı,
Adam var ki, anlamazdı, naşıdı,
Adam var ki, heyvan ondan yaxşıdı,
Dindirərsən heç insanı bəyənməz.

Adam var dəstinə verəsən güllər,
Adam var gözünə çəkəsən millər,
Tifarqanlı Abbas, başına küllər,
Nə günə qalmısan, qarı bəyənməz.

Bu kələk də baş tutmadı. Aşiq Abbas bunu da bildi. Şah qəzəblənib, Cəlladı çağırırdı. Cəllad hazır olub dedi:

– Şah sağ olsun, qolum qüvvətli, qılınCım kəskin, kimi istəyirsən, boğazını CüCə boğazı kimi üzüm.

Şah Abbas dedi:

– Bu aşığı aparıb dar ağaCından asarsan

Cəllad Aşiq Abbası yaxalayıb, dar ağaCının dibinə apardı. Aşiq gördü ölüm zamanıdı, əli yarından üzülür, üzünü Cəllada tutub dedi:

– Cəllad, qoy bir neçə sözüüm var, deyim, sonra kəndiri boğazıma keçir. Sazı sinəsinə basıb, görək nə dedi:

Abbas ve Gülgöz

Durum dolanım başına,
Ala gözlü yar, gedirəm.
Ölsəm, boyuna sadağa,
Qalsam, intizar gedirəm.

Mərd ilə eylə ülfəti,
Çəkmə namərddən minnəti,
Bülbül kimi gül həsrəti,
Qışı, yazı, zar gedirəm.

Abbas deyər: gül fəslidi,
Bundan artıq dərd hansıdı?
Ayrılığın və `dəsidi,
Gəl könlümü al, gedirəm.

Pəri xanım kənardan baxıb, göz yaşını ab-leysan kimi tökürdü. Abbas sözü qurtaran kimi Pəri on iki hörük pərişan saçından bir tel ayırıb, sinəsinin arasına basdı, inCə barmaqlarını təzənə eləyib, görək nə dedi:

Başına döndüyüm gül üzlü Cavan
Halal-hümmət eylə, gəl, onnan ayrıl!
Bilməz idim belə hiCran dərini,
Lütf elə, üzümə gül, onnan ayrıl!

Qasid gəldi, qəsdən xəbər gətirdi,
Əlif olan qəddim dala yetirdi,
Axdı çeşmim yaşı, üzüm götürdü,
Eynim adaların bil, onnan ayrıl!

Eşqin ataşdı sinəmdə dəftər,
GeCə-gündüz sənsən dilimdə əzbər,
Sən ol bu Pəriyə buta verənlər,

Abbas ve Gülgəz

Qolunu boynuma sal, onnan ayrıl!

Gülgəz Pəri sözünü qurtarıb, özünü Abbasın üstünə atdı. Onun boynuna sarılıb dedi:

– Mən bunnan ayrılmayaCağam. Məni də bununla öldürün!

Abbas bir özünə baxdı, bir boynuna sarılmış Pəriyə baxdı, bir də dönüb dar ağaCına, Cəllada baxdı, ürəyi qubar elədi. Təklük, kimsəsizlik ona əsər elədi. Eli, yurdu, adamları yadına düşdü. Məhəmməd bəy onun gözünün qabağına gəldi. Sazı sinəsinə basıb dedi:

Başına döndüyüm, qurban olduğum,
Hara getdi baxtı qara, gəlmədi?
Bülbül uydu, soldu gülün yarpağı,
Qismət oldu qönçə xara, gəlmədi.

Şah hökmüylə xan üstünə xan getdi,
Ağla didəm, yaş yerinə qan getdi,
Qol boşaldı, dil dolaşdı, Can getdi,
Axır apardılar dara, gəlmədi.

Abbas deyər: bu ad yaman ad oldu,
Cismim ataş, qoynum dolu od oldu.
Mən dost dedim, dostlar mənən yad oldu,
İndi uzaq düşdü ara, gəlmədi.

İndi bunlar burada qalsın, sənə kimdən deyim, Şah Abbasdan.

Şah Abbas vəzir-vəkili çağırıb dedi:

– Abbas haqq aşığdı, onun sevgilisini əlinnən alsaq bəlaya düşərik. Bütün sınaqlardan çıxdı. Onu öldürməyib, Pərinə özünə verirəm, nə deyirsiniz?

Dedilər:

– Şah sağ olsun, hamımız razıyıq. Aşığı inCitmək olmaz.

Şah əmr elədi, Abbası gətirdilər. Şah Abbas ona dedi:

Abbas ve Gülgəz

– Aşiq, sevgilini özünə verirəm. Ya bizim ölkədə qal, ya da öz ölkənə get.

Aşiq Abbas dedi:

– Şah. mərhəmətin artıq olsun, Pərinə mənə buta verən həmişə köməyimizdədi. İzn ver, biz gedək.

Şah əmr elədi, Gülgəz Pərinə çağırdılar. Gülgəz Pəri Abbasa tərəf gələndə Abbas elə bildi məClisə yeni gün doğdu. Özü də bu elə gündü ki, əsl günü batil eləyir. Abbas quş kimi pərvazlandı, aldı sazı sinəsinə, görək nə dedi:

Könül, MəCnun kimi yayın dağlara,
Əyil bu lələnin budağınan öp!
Pərvanə tək dolan yarın başına,
Aralı tellərin, qabağınan öp!

Almaq olmaz nanəCibin qızını,
Çəkmək olmaz bədəsilin nazını,
O, üzünü, bu üzünü, gözünü,
Dilindən, dişindən, dodağınan öp!

Kitabda oxunan sına yaxşıdı,
Seyrağıb gərdəni sına yaxşıdı,
Mən dedim: öpməyə sinə yaxşıdı,
Könül ha yalvarır buxağınan öp!

Bağçalar titrəşir bardan ötəri,
Almadan, heyvadan, nardan ötəri,
Abbas, ağlayardın yardan ötəri,
Dur Şahi-mərdanın ayağınan öp!

Şah Abbas əmr elədi, kəCavələr qoşuldu, adamlar atlandı. Pəri xanım kəCavəyə tərəf gəldi. Abbas əhd eləmişdi ki, Gülgəz Pəriyə çatıb onu kəCavəyə mindirəndə onun üzəngisini özü basıb ata mindirsin. Odu ki, Pərinə kəCavəyə tərəf gedən görüb, sazı basdı döşünə, dedi:

Qurban olum sinəndəki turunCa,
Yetir sən dəstimi damana, Gülgəz!
Ay tək şö`lə salıb ayna qabağın,
Əbruların bənzər kamana, Gülgəz!

Dedim: xanım, sallan gedək bu bağa!
Gör neCə sarmaşıb budaq–budağa,
Üz sürtüm üzünə, dodaq–dodağa,
Könül bu qəflətdən oyana, Gülgəz!

Basım rikabını, Gülgəzim, atdan!
Sən məni qurtardın alovdan, oddan.
Oyadın Abbası xabi–qəflətdən,
Tovuz kimi silkin bu yana, Gülgəz!

Abbas sözünü qurtarıb Gülgəz Pərinin rikabını basıb, ata mindirdi. Elə bu zaman Məhəmməd bəy də gəlib çıxdı. Öpüşüb görüşənnən sonra yola düşüb, Təbriz şəhərinə gəldilər. Məhəmməd bəy əmr elədi ki, şəhəri çil–çırağban elədilər. Abbasla Gülgəz Pəriyə qırx gün, qırx geCə toy eləyib, şadyanalıq keçirdilər.

Abbas Məhəmməd bəyə dedi:

– Sən öz bacının toyunu elədin. AnCaq mənim də anam var; bacım var, izn ver, mən də gedib Tifərqanda özümə toy eləyim.

Məhəmməd bəy əmr elədi, bir dəstə at hazır oldu. Hamı atlandı. Gülgəz Pəri ilə Aşiq Abbası Tifərqana gətirdilər. Abbas anası, bacısı ilə görüşdü. Burada təzədən bunlara qırx gün, qırx geCə toy elədilər.

Ustad bir aşiq toyun axırında bu duvaqqapmanı oxudu:

Göz gördü, könül sevdi,
Sən tuti–zəbanı şirin.
Gəzərlər, yoxdur tayın,
Hələb, İsfəhanı, şirin!

Abbas ve Gülgöz

Görmüşəm çox mahalı,
Barabarı hani, şirin?
Bülbüləm gül eşqindən
Çəkirəm fəğanı, şirin!

Ahu fəğansan,
Qəmzəsi qansan,
Tazə Cavansan,
Qaşı kamansan;
Kamandır qaşın,
İnCidir dişin,
Yumrudur döşün,
Xoşdur baxışın.

Xudam sənə bəxş eyləyib
Bu dürlü nişanı şirin!

Gözəlliyin nişanıdır,
Mayıl oldum məh-Camala,
Huri misal, mələk mənzər,
Mən valehəm xətti-xala.
Gözlərin qan piyaləsi,
Ənnabi ləblər piyala.
Yasəmən tellərini
Aşırıbsan qəddi dala

Siyah tellisən,
Tuti dillisən.
İnCə bellisən.
Ləbi ballısan
Ləbləri göhər,
Sərvi-sənubər,

Abbas ve Gülgöz

Xalları ülkər,
Ay təzə nöbər,

Vergilən muradımı,
Tez tapın inamı, şirin!
Hər tərəfdə gileylidir
Sonalar siyah telindən.
Tutilər avaz alır
O şirin imran dilindən.
Ənkəbut tək şan asılıb
Sənin o inCə dilindən.
Yoldaşından gileyliyəm,
Bir də ki, sənin əlindən,

Yoldaşı ilqarlı gəlin.
Ağ sinni qarlı gəlin,
Yenə uCu düymələnib,
Əttar sədri parlı gəlin.
Bir busə lütf eylə mənə,
Ay taza nübarlı gəlin!

Ağ üzündən maç,
Telin bir qulaC,
Üz rübəndin aç,
Vəsf etsin şair Vəli
Bu şövkəti, şanı şirin!

Məhəmməd bəy toydan sonra bir neçə gün qalıb, dəstəsi ilə geri qayıtdı. Aşiq Abbas Gülgöz Pəri ilə ölünCə Tifarqanda keflə, damaqla yaşayıb dövran keçirdilər. Siz də keflə, damaqla yaşayıb dövran keçirəsiniz, məddi–muradınıza çatasınız.